

WYROK SĄDU (druga izba)

z dnia 7 lipca 2011 r. *

W sprawie T-133/07

Mitsubishi Electric Corp., z siedzibą w Tokio (Japonia), reprezentowana przez R. Dentona, solicitor oraz K. Haegemana, avocat,

strona skarżąca,

przeciwko

Komisji Europejskiej, reprezentowanej początkowo przez F. Arbaulta oraz J. Samnaddę, a następnie przez X. Lewisa, następnie przez P. Van Nuffela oraz J. Bourke'a, a wreszcie przez P. Van Nuffela oraz N. Khana, działających w charakterze pełnomocników,

strona pozwana,

mającej za przedmiot, tytułem żądania głównego, skargę o stwierdzenie nieważności decyzji Komisji C(2006) 6762 wersja ostateczna z dnia 24 stycznia 2007 r. dotyczącej postępowania na podstawie art. 81 [WE] i art. 53 porozumienia EOG (sprawa COMP/F/38.899 – Rozdzielnice z izolacją gazową) w zakresie, w jakim dotyczy ona skarżącej i TM T & D, tytułem żądania ewentualnego, skargę o stwierdzenie nieważności art. 2 lit. g) wskazanej decyzji oraz art. 2 lit. h) owej decyzji w zakresie,

* Język postępowania: angielski.

w jakim dotyczą one skarżącej, oraz tytułem dalszego żądania ewentualnego – wniosek o zmianę art. 2 wskazanej decyzji celem uchylenia albo obniżenia kwoty grzywny nałożonej na skarżącą,

SĄD (druga izba),

w składzie: I. Pelikánová (sprawozdawca), prezes, K. Jürimäe i S. Soldevila Fragoso, sędziowie,

sekretarz: C. Kantza, administrator,

uwzględniając procedurę pisemną i po przeprowadzeniu rozprawy w dniu 11 grudnia 2009 r.,

wydaje następujący

Wyrok

Okoliczności powstania sporu

1. Skarżąca

- ¹ Skarżąca, Mitsubishi Electric Corp., jest japońską spółką działającą w różnych sektorach, w szczególności w dziedzinie rozdzielnic z izolacją gazową (zwanych dalej

„RIG”). Pomiędzy październikiem 2002 r. a kwietniem 2005 r. jej działalność w dziedzinie RIG była wykonywana przez TM T & D Corp., spółkę posiadaną wspólnie w równych częściach wraz z Toshiba Corp., rozwiązaną w 2005 r.

2. Produkty

- 2 RIG są wykorzystywane do kontrolowania przepływu energii w sieciach elektroenergetycznych. Jest to ciężki sprzęt elektryczny stosowany jako główny komponent podstacji elektroenergetycznych. RIG są sprzedawane na całym świecie jako część składowa podstacji elektroenergetycznej „pod klucz” lub jako część zapasowa, którą należy zamontować w takiej podstacji.

3. Postępowanie administracyjne

- 3 W dniu 3 marca 2004 r. ABB Ltd zasygnalizowała Komisji istnienie antykonkurencyjnych praktyk w sektorze RIG, przedstawiając ustny wniosek o zwolnienie z grzywiny zgodnie z komunikatem Komisji z dnia 19 lutego 2002 r. w sprawie zwolnienia z grzywien oraz zmniejszania grzywien w przypadkach karteli (Dz.U. 2002, C 45, s. 3, zwanym dalej „komunikatem w sprawie współpracy”).
- 4 Wniosek o zwolnienie z grzywiny przedstawiony przez ABB został uzupełniony ustnymi uwagami oraz dowodami w postaci dokumentów. Wskutek owego wniosku w dniu 24 kwietnia 2004 r. Komisja wydała decyzję, na mocy której na rzecz ABB zostało udzielone warunkowe zwolnienie.

- 5 Na podstawie oświadczeń ABB Komisja wszczęła dochodzenie i w dniach 11 i 12 maja 2004 r. przeprowadziła kontrole w pomieszczeniach wielu spółek prowadzących działalność w sektorze RIG.

- 6 W dniu 20 kwietnia 2006 r. Komisja wydała pismo w sprawie przedstawienia zarzutów, które doręczono 20 spółkom, w tym skarżącej. W dniach 18 i 19 lipca 2006 r. Komisja przeprowadziła przesłuchanie spółek, do których zostało skierowane pismo w sprawie przedstawienia zarzutów.

4. Zaskarżona decyzja

- 7 W dniu 24 stycznia 2007 r. Komisja wydała decyzję C(2006) 6762 wersja ostateczna dotyczącą postępowania na podstawie art. 81 WE i art. 53 porozumienia EOG (sprawa COMP/F/38.899 – Rozdzielnice z izolacją gazową) (zwaną dalej „zaskarżoną decyzją”).

- 8 W motywach 113–123 zaskarżonej decyzji Komisja wskazała, że różne przedsiębiorstwa, które uczestniczyły w kartelu, koordynowały przydział projektów RIG na szczeblu światowym, z wyjątkiem pewnych rynków, według ustalonych reguł, aby między innymi utrzymać limity odzwierciedlające w znacznym stopniu ich oszacowane historyczne udziały w rynku. Komisja uściśliła, że przydział projektów RIG był dokonywany na podstawie wspólnego limitu „japońskiego” i wspólnego limitu „europejskiego”, które miały być następnie rozdzielane pomiędzy nich, odpowiednio, przez producentów japońskich i przez producentów europejskich. W porozumieniu podpisanym w Wiedniu w dniu 15 kwietnia 1988 r. (zwanym dalej „porozumieniem GQ”) ustalono reguły umożliwiające przydział projektów RIG bądź producentom japońskim, bądź producentom europejskim i zaliczanie ich wartości na poczet odpowiedniego limitu.

Ponadto w motywach 124–132 zaskarżonej decyzji Komisja sprecyzowała, że różne przedsiębiorstwa, które uczestniczyły w kartelu, zawarły niepisemne porozumienie (zwane dalej „wspólnym uzgodnieniem”), na którego podstawie projekty RIG w Japonii z jednej strony i w krajach będących europejskimi członkami kartelu z drugiej strony, określanych wspólnie jako „kraje macierzyste” projektów RIG, były zastrzeżone odpowiednio dla członków japońskich i członków europejskich karteli. Projekty RIG w „krajach macierzystych” nie były przedmiotem wymiany informacji pomiędzy dwiema grupami i nie były zaliczane na poczet odpowiednich limitów.

- 9 Porozumienie GQ zawierało również reguły odnoszące się do wymiany między dwiema grupami producentów informacji koniecznych do funkcjonowania kartelu, którą to wymianę zapewniali w szczególności sekretarze wspomnianych grup, do manipulowania odpowiednimi postępowaniami przetargowymi i do ustalania cen dla projektów RIG, które nie mogły zostać przydzielone. Zgodnie z załącznikiem 2 do porozumienia GQ miało ono zastosowanie do całego świata, z wyjątkiem Stanów Zjednoczonych, Kanady, Japonii i 17 krajów Europy Zachodniej. Ponadto na podstawie wspólnego uzgodnienia projekty RIG w krajach europejskich innych niż „kraje macierzyste” były również zastrzeżone dla grupy europejskiej, ponieważ producenci japońscy zobowiązali się do nieprzedstawiania ofert w odniesieniu do projektów RIG w Europie.
- 10 Zdaniem Komisji rozdział projektów RIG między producentów europejskich był uregulowany w porozumieniu podpisanym także w Wiedniu w dniu 15 kwietnia 1988 r. i zatytułowanym „E-Group Operation Agreement for GQ-Agreement” (zwane dalej „porozumieniem EQ”). Komisja wskazała, że przydział projektów RIG w Europie odbywał się według tych samych reguł i procedur co reguły i procedury regulujące przydział projektów RIG w innych krajach. W szczególności projekty RIG w Europie miały być również zgłaszane, rejestrowane, przydzielane, uzgadniane lub powinny były uzyskać minimalny poziom cenowy.
- 11 Na podstawie ustaleń faktycznych oraz ocen prawnych dokonanych w zaskarżonej decyzji Komisja stwierdziła, iż uczestniczące przedsiębiorstwa naruszyły art. 81 WE i art. 53 Porozumienia o Europejskim Obszarze Gospodarczym (zwanego dalej

„porozumieniem EOG”) i nałożyła na nie grzywny, których wysokość obliczono zgodnie z metodologią zawartą w wytycznych w sprawie metody ustalania grzywien nakładanych na mocy art. 15 ust. 2 rozporządzenia nr 17 oraz art. 65 ust. 5 traktatu EWWiS (Dz.U. 1998, C 9, s. 3, zwanych dalej „wytycznymi w sprawie metody ustalania grzywien”), jak również w komunikacie w sprawie współpracy.

- 12 W art. 1 zaskarżonej decyzji Komisja stwierdziła, że skarżąca uczestniczyła w naruszeniu w okresie od dnia 15 kwietnia 1988 r. do dnia 11 maja 2004 r.

- 13 Z tytułu naruszeń wskazanych w art. 1 zaskarżonej decyzji na skarżącą została nałożona w art. 2 zaskarżonej decyzji grzywna w wysokości 118,575 mln EUR, przy czym 4,650 mln EUR z tej kwoty dotyczyło naruszenia popełnionego przez TM T & D i podlegało uiszczeniu solidarnie z Toshiba.

Przebieg postępowania i żądania stron

- 14 Pismami złożonymi w sekretariacie Sądu w dniu 18 kwietnia 2007 r. skarżąca wniosła niniejszą skargę. W dniu 6 czerwca 2007 r. skarżąca wniosła o przyjęcie środków organizacji postępowania w zakresie przedstawienia przez Komisję obrotów różnych adresatów zaskarżonej decyzji.

- 15 Odpowiedź na skargę została złożona w dniu 21 sierpnia 2007 r.

- 16 Pismem złożonym w sekretariacie Sądu w dniu 1 listopada 2007 r. skarżąca wniosła o wydanie wyroku zaocznego na podstawie art. 122 regulaminu postępowania przed Sądem. W dniu 5 listopada 2007 r. skarżąca wniosła replikę.
- 17 Na mocy postanowienia drugiej izby Sądu z dnia 29 stycznia 2008 r. wniosek o wydanie wyroku zaocznego został oddalony.
- 18 Procedura pisemna została zakończona wraz ze złożeniem dupliki w dniu 18 marca 2008 r.
- 19 Na podstawie sprawozdania sędziego sprawozdawcy Sąd (druga izba) postanowił w dniu 22 września 2009 r. otworzyć procedurę ustną. Sąd, w ramach środków organizacji postępowania przewidzianych w art. 64 regulaminu postępowania przed Sądem, wezwał Komisję do złożenia określonych dokumentów oraz strony do wypowiedzenia się w przedmiocie znaczenia tych dokumentów w odniesieniu do argumentów dotyczących naruszenia prawa dostępu do akt sprawy. Sąd zadał również stronom pytanie na piśmie, wzywając je do udzielenia odpowiedzi podczas rozprawy.
- 20 W odpowiedzi na wezwanie Sądu w dniu 26 października 2009 r. Komisja przedstawiła odpowiednie dokumenty. W dniu 19 listopada 2009 r. skarżąca przedstawiła uwagi. W dniu 2 grudnia 2009 r. Komisja przedstawiła dodatkowy dokument, a w dniu 3 grudnia 2009 r. odpowiedziała na uwagi skarżącej.
- 21 Na rozprawie w dniu 11 grudnia 2009 r. wysłuchano wystąpień stron oraz ich odpowiedzi na zadane ustnie i pisemnie pytania Sądu.

22 Skarżąca wnosi do Sądu o:

- tytułem żądania głównego – stwierdzenie nieważności zaskarżonej decyzji w zakresie, w jakim dotyczy ona skarżącej i TM T & D;

- tytułem żądania ewentualnego – stwierdzenie nieważności art. 2 lit. g) i h) zaskarżonej decyzji w zakresie, w jakim dotyczy on skarżącej;

- tytułem dalszego żądania ewentualnego – zmianę art. 2 zaskarżonej decyzji w zakresie, w jakim dotyczy on skarżącej, celem uchylecia albo obniżenia kwoty grzywny nałożonej na skarżącą;

- w każdym razie obciążenie Komisji kosztami postępowania.

23 Komisja wnosi do Sądu o:

- oddalenie skargi jako bezzasadnej;

- obciążenie skarżących kosztami postępowania.

Co do prawa

- 24 Na wstępie skarżąca kwestionuje dopuszczalność odpowiedzi na skargę, podnosząc, że jest ona niespójna i nie odpowiada na zarzuty przedstawione w skardze.
- 25 W tym względzie należy wskazać, że zgodnie z art. 46 ust. 1 lit. b) regulaminu odpowiedzi na skargę powinna zawierać uzasadnienie faktyczne i prawne wskazane przez stronę pozwaną.
- 26 Odpowiedź na skargę przedstawiona w niniejszej sprawie spełnia ten wymóg, niezależnie od odmiennej kwestii znaczenia lub zasadności argumentów przedstawionych przez Komisję. W tych okolicznościach należy odrzucić argument skarżącej oparty na podniesionym braku dopuszczalności odpowiedzi na skargę.
- 27 W zakresie dotyczącym istoty sprawy skarżąca podnosi piętnaście zarzutów. Zarzut pierwszy dotyczy braku wykazania przez Komisję, że skarżąca naruszyła art. 81 WE i art. 53 porozumienia EOG, uczestnicząc w kartelu mającym na celu ograniczenie konkurencji w Europejskim Obszarze Gospodarczym (zwanym dalej „EOG”). Zarzut drugi dotyczy braku wykazania przez Komisję wystąpienia porozumienia naruszającego art. 81 WE i art. 53 porozumienia EOG, w którym uczestniczyłaby skarżąca. Zarzut trzeci dotyczy popełnienia przez Komisję błędu poprzez odrzucenie dowodów wyjaśniających nieobecność skarżącej na rynku europejskim i brak możliwości wejścia na ten rynek. Zarzut czwarty dotyczy naruszenia przez Komisję regulacji dotyczących dowodów poprzez odwrócenie ciężaru dowodu i naruszenia w ten sposób domniemania niewinności. Zarzut piąty dotyczy naruszenia przez Komisję zasad równego traktowania i proporcjonalności poprzez obliczenie kwoty wyjściowej grzywny na podstawie obrotów za rok 2001. Zarzut szósty dotyczy naruszenia przez Komisję obowiązku uzasadnienia w zakresie dotyczącym decyzji w przedmiocie obliczenia grzywny na podstawie obrotów za rok 2001. Zarzut siódmy dotyczy popełnienia przez Komisję błędu przy określaniu światowego rynku RIG i udziału skarżącej w tym rynku, i, w konsekwencji, naruszenia zasad równego traktowania i proporcjonalności. Zarzut ósmy dotyczy naruszenia przez Komisję obowiązku uzasadnienia

w zakresie dotyczącym stwierdzenia, że skarżąca kontroluje pomiędzy 15 a 20% rynku światowego. Zarzut dziewiąty dotyczy naruszenia przez Komisję zasady dobrej administracji poprzez ocenę wartości rynku światowego. Zarzut dziesiąty dotyczy naruszenia przez Komisję zasad równego traktowania i proporcjonalności poprzez obliczenie czynnika odstrasżającego stosowanego w przypadku skarżącej. Zarzut jedenasty dotyczy naruszenia przez Komisję zasady proporcjonalności poprzez obliczenie w ten sam sposób kwoty grzywny skarżącej i kwoty grzywny producentów europejskich. Zarzut dwunasty dotyczy braku uwzględnienia przez Komisję mających znaczenie przy obliczaniu grzywny aspektów gospodarczych i technicznych. Zarzut trzynasty dotyczy popełnienia przez Komisję błędu przy obliczaniu czasu trwania kartelu. Zarzut czternasty dotyczy naruszenia przez Komisję praw do obrony skarżącej i jej prawa do sprawiedliwego procesu poprzez brak udostępnienia skarżącej dowodów obciążających i odciążających. Zarzut piętnasty dotyczy naruszenia przez Komisję praw do obrony skarżącej poprzez brak poinformowania jej o wnioskach dotyczących teorii kompensaty właściwej dla wspólnego uzgodnienia.

28 Komisja kwestionuje zasadność zarzutów przedstawionych przez skarżącą.

29 Należy na wstępie wskazać, że skarżąca nie wskazała, które z jej zarzutów zostały podniesione na poparcie różnych złożonych przez nią wniosków. W tym względzie należy stwierdzić, że zarzuty od pierwszego do czwartego oraz od trzynastego do piętnastego zostały przez skarżącą podniesione na poparcie jej żądania głównego. Gdyby bowiem uwzględniony został któryś z tych zarzutów, należałoby stwierdzić nieważność, przynajmniej w części, zarówno art. 1, jak również art. 2 zaskarżonej decyzji w zakresie dotyczącym skarżącej. W dalszej kolejności należy stwierdzić, że zarzuty od piątego do dwunastego dotyczą określenia grzywny nałożonej na skarżącą i w konsekwencji są powołane przez nią na poparcie żądania ewentualnego, zmierzającego do stwierdzenia nieważności art. 2 lit. g) i h) zaskarżonej decyzji w zakresie

dotyczącym skarżącej. Należy wreszcie stwierdzić, że żaden samodzielny zarzut nie został podniesiony przez skarżącą na poparcie dalszego żądania ewentualnego.

1. *W przedmiocie żądania głównego zmierzającego do stwierdzenia nieważności zaskarżonej decyzji w zakresie dotyczącym skarżącej i TM T & D*

- ³⁰ W związku z tym, że stwierdzenie nieważności zaskarżonej decyzji ze względu na naruszenie praw do obrony skarżącej czyniłoby zbędnym analizę owej decyzji pod kątem istoty sprawy, należy w pierwszej kolejności zbadać zarzuty czternasty i piętnasty. W drugiej kolejności należy zbadać łącznie zarzuty pierwszy, trzeci i czwarty, które są związane z dowodem na okoliczność wspólnego uzgodnienia. W trzeciej kolejności należy zbadać zarzut drugi dotyczący kwalifikacji owego uzgodnienia jako naruszenia art. 81 WE i art. 53 porozumienia EOG. W czwartej kolejności należy dokonać oceny zarzutu trzynastego dotyczącego czasu trwania zarzucanego kartelu.

W przedmiocie zarzutu czternastego dotyczącego naruszenia przez Komisję praw do obrony skarżącej i jej prawa do sprawiedliwego procesu poprzez brak udostępnienia skarżącej dowodów obciążających i odciążających

Argumenty stron

- ³¹ Skarżąca twierdzi, że nie miała dostępu do niektórych dowodów obciążających i odciążających zawartych w aktach sprawy Komisji, co narusza zasadę poszanowania praw do obrony i prawa do sprawiedliwego procesu.

- 32 Co się tyczy dowodów obciążających, skarżąca podnosi, że w zaskarżonej decyzji wskazano dowody, o których istnieniu nie wiedziała, i w związku z tym nie mogła się wypowiedzieć w ich przedmiocie. Po pierwsze, skarżąca wskazuje, że nie mogła zapoznać się z dokumentami przedstawionymi przez Fuji w dniu 21 listopada 2006 r., z których wynika, że porozumienie GQ nie mogło funkcjonować bez wspólnego uzgodnienia.
- 33 Po drugie, skarżąca twierdzi, że dowody przedstawione w listopadzie 2006 r., z których wynika, że Alstom i Areva nie zakwestionowały istnienia wspólnego uzgodnienia, również nie zostały przedstawione.
- 34 Co się tyczy dowodów odciążających, skarżąca podnosi, po pierwsze, że w dniu 8 listopada 2006 r. przedstawiła Komisji dowody odciążające inne przedsiębiorstwa, które to dowody nie zostały jednak przekazane innym stronom.
- 35 Po drugie, nie została przekazana dodatkowa odpowiedź Hitachi na pismo w sprawie przedstawienia zarzutów, w którym Hitachi zakwestionowała dokonaną przez Komisję interpretację oświadczeń zawartych w początkowej odpowiedzi dotyczącej mechanizmu informowania i księgowania.
- 36 Po trzecie, skarżąca podnosi, że nie miała dostępu do dowodów podważających istnienie wspólnego uzgodnienia i potwierdzających wystąpienie trudności w wejściu na rynek projektów RIG w EOG, pozyskanych od spółki Siemens, przedsiębiorstwa należącego do grupy, w której uczestniczyły VA TECH Transmission & Distribution GmbH & Co. KEG (zwana dalej „VA TECH”), od Hitachi i od Toshiba, a w szczególności do oświadczeń dotyczących sprawozdań gospodarczych lub technicznych przedstawionych przez Hitachi i Toshiba, do zeznań pracowników spółek Siemens i Hitachi i do odpowiedzi VA TECH na przedstawienie zarzutów. Skarżąca podnosi,

że stwierdzając w pkt 130 zaskarżonej decyzji, że VA TECH nie zakwestionowała otwarcie zaistnienia wspólnego uzgodnienia, Komisja przeinaczyła stanowisko VA TECH.

- 37 Po czwarte, skarżąca podnosi, że nie miała dostępu do oświadczeń pana S., przedstawionych w imieniu spółki Alstom i dotyczących ustania kartelu w 1999 r.
- 38 Komisja kwestionuje zasadność argumentów skarżącej.

Ocena Sądu

- 39 Poszanowanie prawa do obrony wymaga, aby osobie zainteresowanej stworzono w toku postępowania administracyjnego możliwość przedstawienia stanowiska na temat prawdziwości i znaczenia dla sprawy faktów i okoliczności podnoszonych przez Komisję, a także na temat dokumentów, którymi Komisja posłużyła się na poparcie swego twierdzenia istnienia naruszenia prawa konkurencji (wyrok Trybunału z dnia 7 stycznia 2004 r. w sprawach połączonych C-204/00 P, C-205/00 P, C-211/00 P, C-213/00 P, C-217/00 P i C-219/00 P Aalborg Portland i in. przeciwko Komisji, Rec. s. I-123, pkt 66).
- 40 Prawo dostępu do akt wynikające z zasady poszanowania prawa do obrony oznacza, że Komisja powinna zapewnić zainteresowanemu przedsiębiorstwu możliwość zapoznania się z wszystkimi dokumentami znajdującymi się w aktach dochodzenia, które mogą mieć znaczenie dla jego obrony. Dokumenty te obejmują zarówno dokumenty obciążające, jak i odciążające, z zastrzeżeniem tajemnicy handlowej innych przedsiębiorstw, dokumentów wewnętrznych Komisji oraz innych poufnych informacji (ww.

w pkt 39 wyrok w sprawach połączonych Aalborg Portland i in. przeciwko Komisji, pkt 68).

- 41 W związku z tym należy przypomnieć, że dopiero na początku kontradiktoryjnego etapu postępowania administracyjnego zainteresowane przedsiębiorstwo, za pomocą pisma w sprawie przedstawienia zarzutów, zostaje poinformowane o wszystkich istotnych okolicznościach, na których opiera się Komisja na tym etapie postępowania, oraz że dopiero wówczas przedsiębiorstwu temu przysługuje prawo dostępu do akt sprawy, które to prawo ma na celu zagwarantowanie skutecznego wykonania prawa do obrony. W rezultacie odpowiedź innych przedsiębiorstw, które uczestniczyły w kartelu, na pismo w sprawie przedstawienia zarzutów nie należy co do zasady do ogółu dokumentów akt dochodzenia, z którymi mogą zapoznać się strony (wyrok Sądu z dnia 30 września 2009 r. w sprawie T-161/05 Hoechst przeciwko Komisji, Zb.Orz. s. II-3555, pkt 163).
- 42 Jednakże, jeżeli w celu ustalenia istnienia naruszenia w postępowaniu na podstawie art. 81 ust. 1 WE Komisja zamierza oprzeć się na fragmencie odpowiedzi na pismo w sprawie przedstawienia zarzutów lub na załączonym do takiej odpowiedzi dokumencie, inne przedsiębiorstwa biorące udział w tym postępowaniu powinny mieć możliwość wypowiedzenia się na temat takiego środka dowodowego. W takich okolicznościach dany fragment odpowiedzi na pismo w sprawie przedstawienia zarzutów lub załączony do tej odpowiedzi dokument stanowi bowiem dowód obciążający przedsiębiorstwa, które uczestniczyły w popełnieniu naruszenia (zob. ww. w pkt 41 wyrok w sprawie Hoechst przeciwko Komisji, pkt 164 i przytoczone tam orzecznictwo). Przytoczone powyżej orzecznictwo ma w drodze analogii zastosowanie do art. 53 ust. 1 porozumienia EOG.
- 43 Analogicznie, jeżeli fragment odpowiedzi na pismo w sprawie przedstawienia zarzutów lub załączony do takiej odpowiedzi dokument może mieć znaczenie dla obrony przedsiębiorstwa, ponieważ umożliwia mu powołanie się na okoliczności, które nie są zgodne z wnioskami wyciągniętymi na tym etapie przez Komisję, stanowi on dowód odciążający. W takim wypadku zainteresowanemu przedsiębiorstwu należy umożliwić zapoznanie się z danym fragmentem lub dokumentem i wypowiedzenie się w ich przedmiocie.

- 44 Jednakże sam fakt, że inne przedsiębiorstwa wysunęły takie same argumenty jak zainteresowane przedsiębiorstwo i że w danym wypadku wykorzystały one większe środki na swoją obronę, nie wystarcza do uznania tych argumentów za dowody odciążające (zob. podobnie wyrok Sądu z dnia 27 września 2006 r. w sprawie T-43/02 Jungbunzlauer przeciwko Komisji, Zb.Orz. s. II-3435, pkt 353, 355).
- 45 Co się tyczy skutków dostępu do akt w braku poszanowania wskazanych reguł, Nieprzekazanie dokumentu, na którym Komisja oparła się w celu oskarżenia przedsiębiorstwa, stanowi naruszenie prawa do obrony jedynie w sytuacji, gdy zainteresowane przedsiębiorstwo wykaże, iż rozstrzygnięcie przyjęte przez Komisję w jej decyzji byłoby inne, gdyby niepodany do wiadomości dokument musiał zostać pominięty jako dowód (ww. w pkt 39 wyrok w sprawach połączonych Aalborg Portland i in. przeciwko Komisji, pkt 71, 73).
- 46 Jeśli chodzi o niepodanie do wiadomości dokumentu odciążającego, z utrwalonego orzecznictwa wynika, że zainteresowane przedsiębiorstwo musi wykazać jedynie, że jego nieujawnienie mogło, ze szkodą dla niego, mieć wpływ na przebieg postępowania i treść decyzji Komisji. Wystarczy zatem, że przedsiębiorstwo wykaże, iż mogło wykorzystać ten odciążający dokument w swej obronie, to znaczy, że gdyby miało możliwość powołania się na ten dokument w postępowaniu administracyjnym, mogłoby wskazać elementy, które nie były zgodne z wnioskami wyprowadzonymi na tym etapie przez Komisję, i w konsekwencji mogłoby w jakikolwiek sposób wpłynąć na ocenę dokonaną przez Komisję w decyzji – przynajmniej jeśli chodzi o wagę i czas trwania zachowania, które jest mu zarzucane – a w rezultacie na wysokość grzywny (ww. w pkt 39 wyrok w sprawach połączonych Aalborg Portland i in. przeciwko Komisji, pkt 74, 75).
- 47 Istnienie możliwości, że nieujawniony dokument mógł mieć wpływ na przebieg postępowania administracyjnego i treść decyzji Komisji, może być wykazane dopiero po wstępnym zbadaniu niektórych środków dowodowych, które wskazują, że w ich

świetle nieujawnione dokumenty mogły mieć znaczenie, którego nie należało lekceważyć (ww. w pkt 39 wyrok w sprawach połączonych Aalborg Portland i in. przeciwko Komisji, pkt 76).

- 48 W niniejszej sprawie, w zakresie dotyczącym dowodów obciążających Komisja przyznaje, iż nie mogła oprzeć się na uwagach Fuji, które nie zostały przekazane skarżącej, w celu uzasadnienia postawionych jej zarzutów w zaskarżonej decyzji, jednakże zaprzecza, jakoby w rzeczywistości wykorzystała je jako dowody obciążające. Należy jednak wskazać, że w motywach 125 i 255 zaskarżonej decyzji Komisja powołała się na dodatkowe uwagi Fuji, a w szczególności na uwagi przedstawione w dniu 21 listopada 2006 r. celem potwierdzenia wystąpienia wspólnego uzgodnienia.
- 49 Komisja podnosi ponadto, że nie oparła się na neutralnym – jak podniesiono – stanowisku spółek Alstom i Arevy, by stwierdzić wystąpienie wspólnego uzgodnienia, lecz wyłącznie przyjęła je do wiadomości. O ile interpretację tę potwierdza brzmienie motywu 125 zaskarżonej decyzji, w którym nie przypisano potwierdzającego waloru stanowisku spółek Alstom, Arevy i VA TECH – inaczej niż w przypadku oświadczeń spółki Fuji, potwierdzających wystąpienie wspólnego uzgodnienia – to jednak ową interpretację podważa motyw 255 wskazanej decyzji, w którym Komisja powołuje się na wyraźne przyznanie przez niektórych producentów europejskich, że wspólne uzgodnienie miało miejsce.
- 50 W każdym razie neutralne stanowisko spółek Alstom i Arevy nie może być interpretowane jako dowód zaistnienia wspólnego uzgodnienia. Mając bowiem na uwadze ciężar dowodu spoczywający na Komisji w ramach postępowania na podstawie art. 81 WE i art. 53 porozumienia EOG, brak zakwestionowania danej okoliczności przez przedsiębiorstwo nie wykazuje owej okoliczności. W konsekwencji, niezależnie

od kwestii poszanowania praw do obrony, Komisja nie mogła powołać stanowiska spółek Alstom i Arevy jako dowodu obciążającego.

- 51 W tych okolicznościach rozstrzygnięcie w przedmiocie argumentów skarżącej dotyczących dowodów obciążających zależy od wyniku analizy zarzutu pierwszego, dotyczącego dowodu istnienia wspólnego uzgodnienia. Jeżeli bowiem zostanie stwierdzone, iż istnienie wspomnianego uzgodnienia zostało wykazane w wymagany prawem sposób nawet po nieuwzględnieniu jako dowodów obciążających uwag Fuji i neutralnego – jak podniesiono – stanowiska spółek Alstom i Arevy, ta część zarzutu będzie musiała zostać oddalona. Natomiast jeżeli stwierdzone zostanie, iż rzeczony dowody stanowią niezbędną podstawę dla ustaleń poczynionych w zaskarżonej decyzji odnośnie do istnienia wspólnego uzgodnienia, argument skarżącej będzie należało uwzględnić i w związku z tym stwierdzić nieważność zaskarżonej decyzji w zakresie dotyczącym skarżącej.
- 52 Co się tyczy dowodów odciążających, należy na wstępie odrzucić argument skarżącej dotyczący braku przekazania innym adresatom pisma w sprawie przedstawienia zarzutów niektórych dowodów przedłożonych przez skarżącą. Nawet gdyby przyjąć, że dowody te nie zostały przekazane innym adresatom, to mogło to mieć wpływ co najwyżej na możliwości obrony tych innych adresatów, a nie na możliwości obrony skarżącej.
- 53 Ponadto Sąd zażądał od Komisji przedstawienia dokumentów określonych przez skarżącą z minimalną precyzją.
- 54 Po pierwsze, należy wskazać, że w przeciwieństwie do twierdzeń skarżącej dodatkowa odpowiedź Hitachi na pismo w sprawie przedstawienia zarzutów nie podważa treści oświadczeń tej spółki dotyczących mechanizmu informowania i księgowania.

We wskazanej odpowiedzi dodatkowej Hitachi ograniczyła się do zakwestionowania dokonanej przez Komisję interpretacji owych oświadczeń, w szczególności w zakresie dotyczącym ich znaczenia jako dowodów wspólnego uzgodnienia i wystąpienia jednolitego naruszenia obejmującego zarówno wspólne uzgodnienie, jak również porozumienie GQ. Tymczasem argumentacja ta została już przedstawiona przez Hitachi w ramach fragmentu jej pierwszej odpowiedzi na pismo w sprawie przedstawienia zarzutów, który został przekazany skarżącej przez Komisję. W konsekwencji dodatkowa odpowiedź Hitachi na pismo w sprawie przedstawienia zarzutów nie może być uznana za dowód odciążający, którego przekazanie mogło mieć wpływ na przebieg postępowania i treść zaskarżonej decyzji.

- 55 Po drugie, jak twierdzi skarżąca, VA TECH wyraźnie zakwestionowała w swej odpowiedzi na pismo w sprawie przedstawienia zarzutów wystąpienie wspólnego uzgodnienia. Jednakże, o ile ta okoliczność powinna być wzięta pod uwagę przy badaniu pierwszego zarzutu dotyczącego dowodu na wystąpienie wspólnego uzgodnienia, nie świadczy ona sama w sobie o naruszeniu praw do obrony skarżącej, mając na uwadze, że skarżąca nie sprecyzowała, w jakim zakresie błędna interpretacja pozycji VA TECH utrudniła obronę skarżącej.
- 56 Ponadto w swych oświadczeniach VA TECH, Hitachi, Toshiba oraz Siemens zakwestionowały wystąpienie wspólnego uzgodnienia i opisały istnienie przeszkód przy wchodzeniu na rynek europejski. Poza tym Hitachi i Toshiba przedstawiły opinie biegłych, które miały poprzeć ich stanowisko w tym zakresie.
- 57 Tymczasem w toku postępowania administracyjnego skarżąca sama zakwestionowała wystąpienie wspólnego uzgodnienia i związanych z nim rozmów, podniosła wystąpienie „dużych” przeszkód w wejściu na rynek europejski i przedstawiła opinie

biegłych dotyczących tego ostatniego aspektu, analogicznych do opinii przedstawionych przez spółki Hitachi i Toshiba. W tych okolicznościach oświadczenia i opinie innych adresatów pisma w sprawie przedstawienia zarzutów nie mogą być uznane za dowody odciążające.

- 58 Co się tyczy zeznań pracowników spółek Hitachi i Siemens, wskazali oni, że porozumienie GQ nie miało zastosowania do projektów RIG w Europie, zakwestionowali wystąpienie wspólnego uzgodnienia i związanych z nim rozmów i wskazali wystąpienie „dużych” przeszkód w wejściu na rynek EOG. Ponadto świadkowie Hitachi wskazali szczegóły dotyczące propozycji spółki Alstom w przedmiocie porozumienia pomiędzy producentami europejskimi i japońskimi, przedstawionej w lipcu 2002 r., i dotyczące odrzucenia tej propozycji przez Hitachi.
- 59 W tym względzie należy wskazać, że pisemnych zeznań pracowników spółki sporządzonych pod jej kontrolą i przedstawionych dla celów jej obrony w ramach postępowania administracyjnego nie można zasadniczo uważać za dowody odrębne i niezależne od oświadczeń tej spółki. Z reguły bowiem stanowisko spółki dotyczące prawdziwości okoliczności zarzucanych jej przez Komisję opiera się przede wszystkim na wiedzy i opinii jej pracowników i kierownictwa.
- 60 Ponadto, jak wskazano powyżej w pkt 57, w toku postępowania administracyjnego skarżąca sama zakwestionowała wystąpienie wspólnego uzgodnienia i związanych z nim rozmów oraz podniosła wystąpienie „dużych” przeszkód w wejściu na rynek europejski. Podniosła ona również, że porozumienie GQ nie dotyczyło terytorium EOG. W konsekwencji okoliczność, że inne spółki podniosły te argumenty, nie może być uznana za dowód odciążający.

- 61 Na podobnej zasadzie szczegóły propozycji Alstom przedstawione w lipcu 2002 r. zostały wskazane w piśmie w sprawie przedstawienia zarzutów. W związku z tym ów dowód nie stanowi dowodu odciążającego.
- 62 Po trzecie, po uzyskaniu dostępu do oświadczeń pana S., skarżąca nie wskazała w tych oświadczeniach żadnego dowodu, który mógłby być użyteczny dla jej obrony. W związku z tym należy odrzucić jako bezzasadne ogólne twierdzenie, wedle którego wskazane oświadczenia stanowią dowód odciążający.
- 63 Mając na uwadze powyższe, należy odrzucić argumenty skarżącej dotyczące dostępu do dokumentów odciążających. Jednakże, jak wynika z pkt 51 powyżej, rozstrzygnięcie w przedmiocie niniejszego zarzutu zależy od wyniku analizy zarzutu pierwszego.

W przedmiocie zarzutu piętnastego dotyczącego naruszenia przez Komisję praw do obrony skarżącej poprzez brak poinformowania jej o wnioskach dotyczących teorii kompensaty właściwej dla wspólnego uzgodnienia

Argumenty stron

- 64 Skarżąca podnosi, że Komisja nie wskazała w piśmie w sprawie przedstawienia zarzutów, że kompensata udzielona producentom japońskim przez producentów

europiejskich w ramach wspólnego uzgodnienia poprzez mechanizm informowania i księgowania stanowiła dowód wystąpienia owego uzgodnienia. Zdaniem skarżącej teoria ta została po raz pierwszy wskazana w zaskarżonej decyzji. W ten sposób wedle skarżącej Komisja naruszyła obowiązek umożliwienia zainteresowanym stronom przedstawienia swych stanowisk dotyczących dowodów, na których Komisja się oparła.

⁶⁵ Komisja kwestionuje zasadność argumentów skarżącej.

Ocena Sądu

⁶⁶ Zgodnie z orzecznictwem pismo w sprawie przedstawienia zarzutów musi wskazywać w wyraźny sposób wszystkie istotne okoliczności, na których Komisja opiera się na tym etapie postępowania. Owo wskazanie może mieć jednak zwięzłą formę, a decyzja nie musi koniecznie być kopią pisma w sprawie przedstawienia zarzutów, gdyż pismo to jest dokumentem roboczym, w którym ocena faktyczna i prawna ma charakter wyłącznie tymczasowy (ww. w pkt 39 wyrok w sprawach połączonych Aalborg Portland i in. przeciwko Komisji, pkt 67). W związku z tym, jakkolwiek Komisja nie może obciążyć zainteresowanych naruszeniami odmiennymi od naruszeń wskazanych w piśmie w sprawie przedstawienia zarzutów i nie może stwierdzić wystąpienia innych okoliczności faktycznych niż te, w których przedmiocie zainteresowani mieli okazję się wypowiedzieć, powinna ona jednak wziąć pod uwagę dowody wynikające z postępowania administracyjnego w celu wycofania zarzutów, które okazały się bezzasadne, albo w celu korekty lub uzupełnienia, zarówno pod względem faktycznym, jak i prawnym, swej argumentacji na poparcie zarzutów, które podtrzymuje (zob. podobnie wyrok Trybunału z dnia 15 lipca 1970 r. w sprawie 41/69 ACF Chemiefarma przeciwko Komisji, Rec. s. 661, pkt 92–94).

- 67 W niniejszej sprawie należy przyznać, że w piśmie w sprawie przedstawienia zarzutów Komisja nie wskazała wyraźnie, że mechanizm informowania i księgowania stanowił kompensatę zaproponowaną producentom japońskim przez producentów europejskich, uznawanych za potencjalnych wiarygodnych konkurentów, w zamian za poszanowanie wspólnego uzgodnienia.
- 68 Jednak pismo w sprawie przedstawienia zarzutów opisuje okoliczności faktyczne, na których opiera się ta teza. Wspólne uzgodnienie i mechanizm księgowania są bowiem przedstawione w skrócie w pkt 100, 106 i 110 pisma w sprawie przedstawienia zarzutów i są szczegółowo opisane w dalszych częściach tego dokumentu. Podobnie z pkt 120 pisma w sprawie przedstawienia zarzutów wynika, że zdaniem Komisji producenci japońscy byli potencjalnymi wiarygodnymi konkurentami w zakresie dotyczącym projektów RIG w EOG.
- 69 Ponadto w pkt 59 odpowiedzi na pismo w sprawie przedstawienia zarzutów skarżąca stwierdziła, że Komisja powołała mechanizm informowania i księgowania jako dowód wystąpienia wspólnego uzgodnienia. Należy zatem stwierdzić, że w oparciu o wskazane pismo skarżąca zrozumiała znaczenie przypisywane przez Komisję mechanizmowi informowania i księgowania w kontekście dowodu zarzucanego naruszenia. Podobnie w pkt 59–64 odpowiedzi na pismo w sprawie przedstawienia zarzutów skarżąca szczegółowo wyraziła swe stanowisko dotyczące dowodu w zakresie owego mechanizmu i jego znaczenia względem zarzucanego wspólnego uzgodnienia.
- 70 W związku z powyższym należy stwierdzić, że treści zawarte w piśmie w sprawie przedstawienia zarzutów umożliwiły skarżącej wypowiedzenie się w przedmiocie okoliczności faktycznych, na których oparty był zarzut powołany przez Komisję w owym piśmie i w zaskarżonej decyzji.

71 W konsekwencji zarzut piętnasty należy oddalić.

W przedmiocie zarzutów pierwszego, trzeciego i czwartego dotyczących braku wykazania przez Komisję uczestnictwa skarżącej w zarzucanym kartelu, popełnienia przez Komisję błędu poprzez odrzucenie dowodów wyjaśniających nieobecność skarżącej na rynku europejskim i brak możliwości wejścia na ten rynek oraz naruszenia przez Komisję regulacji dotyczących dowodów poprzez odwrócenie ciężaru dowodu i naruszenia w ten sposób domniemania niewinności

72 Zgodnie z utrwalonym orzecznictwem na Komisji spoczywa obowiązek udowodnienia stwierdzonych przez nią naruszeń oraz przedstawienia środków dowodowych pozwalających wykazać w sposób wymagany prawem występowanie okoliczności stanowiących naruszenie (zob. wyrok Sądu z dnia 27 września 2006 r. w sprawach połączonych T-44/02 OP, T-54/02 OP, T-56/02 OP, T-60/02 OP i T-61/02 OP Dresdner Bank i in. przeciwko Komisji, Zb.Orz. s. II-3567, pkt 59 i przytoczone tam orzecznictwo).

73 W tym kontekście istnienie wątpliwości po stronie sądu musi być rozstrzygane na korzyść przedsiębiorstwa będącego adresatem decyzji stwierdzającej naruszenie. Sąd nie może zatem orzec, że Komisja wykazała w wymagany prawem sposób istnienie danego naruszenia, jeśli jego wątpliwości w tym względzie się utrzymują, zwłaszcza w ramach skargi o stwierdzenie nieważności decyzji nakładającej grzywnę (ww. w pkt 72 wyrok w sprawach połączonych Dresdner Bank i in. przeciwko Komisji, pkt 60).

74 W tej ostatniej sytuacji konieczne jest bowiem poszanowanie przewidzianej w szczególności w art. 6 ust. 2 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności podpisanej w Rzymie w dniu 4 listopada 1950 r. zasady domniemania niewinności, wchodzącej w skład praw podstawowych, które stanowią zasady ogólne prawa wspólnotowego. Zważywszy na charakter omawianych naruszeń oraz na charakter

i surowość sankcji z nimi związanych, zasada domniemania niewinności znajduje zastosowanie w szczególności do postępowań w przedmiocie naruszenia obowiązujących przedsiębiorstwa reguł konkurencji, które mogą zostać zakończone orzeczeniem grzywny lub okresowych kar pieniężnych (zob. podobnie ww. w pkt 72 wyrok w sprawach połączonych *Dresdner Bank i in. przeciwko Komisji*, pkt 61 i przytoczone tam orzecznictwo).

- 75 Tak więc konieczne jest, by w celu wykazania istnienia naruszenia Komisja przedstawiła precyzyjne i spójne dowody. Należy jednak podkreślić, że nie każdy z dowodów dostarczonych przez Komisję musi koniecznie odpowiadać tym kryteriom w odniesieniu do każdego elementu naruszenia. Wystarczy, by wymogowi temu odpowiadał oceniany jako całość zbiór poszlak, na który powołuje się instytucja (ww. w pkt 72 wyrok w sprawach połączonych *Dresdner Bank i in. przeciwko Komisji*, pkt 62, 63 i przytoczone tam orzecznictwo).
- 76 Ponadto, biorąc pod uwagę fakt, że zakaz porozumień antykonkurencyjnych jest powszechnie znany, nie można wymagać od Komisji, by przedstawiła dokumenty poświadczające w wyraźny sposób nawiązanie kontaktu między danymi podmiotami gospodarczymi. Fragmentaryczne i pojedyncze dane, jakimi Komisja mogła dysponować, winny w każdym razie móc być uzupełnione wnioskowaniem pozwalającym na odtworzenie istotnych okoliczności. Istnienie praktyki antykonkurencyjnej lub porozumienia antykonkurencyjnego może więc zostać wyprowadzone z szeregu zbieżnych zdarzeń i poszlak, które – analizowane łącznie – mogą stanowić, w braku innego spójnego wytłumaczenia, dowód naruszenia reguł konkurencji (ww. w pkt 72 wyrok w sprawach połączonych *Dresdner Bank i in. przeciwko Komisji*, pkt 64, 65 i przytoczone tam orzecznictwo).
- 77 Skarżąca podnosi w tym względzie, że brak jest uzasadnienia dla stosowania łagodniejszych zasad dowodowych w związku z trudnościami, z jakimi jest skonfrontowana Komisja przy próbie wykazania naruszenia. Zdaniem skarżącej, po pierwsze, grzywny nakładane w sprawach kartelowych stale się zwiększały w ostatnich latach, co powinno wpływać na natężenie kontroli decyzji Komisji. Po drugie, mając na

uwadze istnienie komunikatu w sprawie współpracy i uzyskanej na jego podstawie współpracy stron, brak jest konieczności przyznawania Komisji zakresu uznania co do oceny dowodów. Po trzecie, w niniejszej sprawie Komisja usiłuje powołać się na dokument potwierdzający istnienie kartelu poza Unią Europejską, a mianowicie na porozumienie GQ, by stwierdzić naruszenie art. 81 WE i art. 53 porozumienia EOG.

78 Powyższe argumenty skarżącej nie mogą jednak zostać uwzględnione. Po pierwsze, o ile prawdą jest, że wzrost kwot grzywien prowadzi do powstania istotniejszych konsekwencji dla stron, na które grzywiny te są nakładane, to jednak w związku z tym, że inicjatywa Komisji w tym względzie jest zasadniczo znana, przedsiębiorstwa odpowiedzialne za naruszenie przykładają większą uwagę do tego, by powstała możliwie jak najmniejsza liczba dowodów, które mogłyby zostać wykorzystane, co utrudnia wykonanie zadania Komisji. Po drugie, aby wskazówki uzyskane od zainteresowanych przedsiębiorstw w ramach programu współpracy mogły zostać skutecznie powołane przez Komisję jako dowody naruszenia, muszą one w każdym razie spełniać podlegające zastosowaniu kryteria orzecznictwa. A zatem samo istnienie programu współpracy nie ułatwia koniecznie zadania Komisji. Po trzecie, okoliczność, że porozumienie GQ nie dotyczyło terytorium Unii Europejskiej, ma znaczenie w ramach oceny mocy dowodowej tej wskazówki. Okoliczność ta nie może natomiast mieć wpływu na ocenę innych dowodów przedstawionych przez Komisję.

79 Jednakże, jeśli Komisja opiera się wyłącznie na zachowaniu danych przedsiębiorstw na rynku, aby stwierdzić istnienie naruszenia, wystarczy, że wspomniane przedsiębiorstwa wykażą istnienie okoliczności, które stawiają w innym świetle fakty ustalone przez Komisję i które pozwalają tym samym zastąpić innym przekonywającym wyjaśnieniem faktów wyjaśnienie, jakie Komisja przyjęła w celu stwierdzenia istnienia

naruszenia wspólnotowych reguł konkurencji (zob. podobnie wyrok Sądu z dnia 8 lipca 2004 r. w sprawach połączonych T-67/00, T-68/00, T-71/00 i T-78/00 JFE Engineering i in. przeciwko Komisji, Zb.Orz. s. II-2501, pkt 186 i przytoczone tam orzecznictwo).

- 80 Wbrew stanowisku skarżącej reguła ta nie ma zastosowania do wszystkich przypadków, w których naruszenie jest wykazane jedynie na podstawie dowodów niemających formy dokumentu.
- 81 Jeżeli chodzi o środki dowodowe, na które można powoływać się w celu wykazania naruszenia art. 81 WE, zasadą mającą pierwszeństwo w prawie wspólnotowym jest bowiem zasada swobodnego doboru środków dowodowych (wyrok Sądu z dnia 8 lipca 2004 r. w sprawie T-50/00 Dalmine przeciwko Komisji, Zb.Orz. s. II-2395, pkt 72). Orzecznictwo to ma zastosowanie w drodze analogii do art. 53 porozumienia EOG.
- 82 W konsekwencji, nawet jeżeli brak dowodów z dokumentów może okazać się istotny w ramach całościowej oceny zbioru poszlak, na jakich opiera się Komisja, nie umożliwia on sam w sobie zainteresowanemu przedsiębiorstwu podważenia twierdzeń Komisji poprzez przedstawienie alternatywnego wytłumaczenia okoliczności faktycznych. Jest tak jedynie w przypadku, gdy dowody przedstawione przez Komisję nie pozwalają wykazać istnienia naruszenia w jednoznaczny sposób i bez konieczności dokonywania interpretacji (zob. podobnie wyrok Sądu z dnia 12 września 2007 r. w sprawie T-36/05 Coats Holdings i Coats przeciwko Komisji, niepublikowany w Zbiorze, pkt 74).
- 83 Ponadto żaden przepis ani żadna ogólna zasada prawa wspólnotowego nie zakazuje Komisji wykorzystania przeciwko przedsiębiorstwu oświadczeń innych przedsiębiorstw oskarżanych o uczestnictwo w kartelu. Gdyby tak nie było, ciężar dowodu zachowań sprzecznych z art. 81 WE, który spoczywa na Komisji, byłby nie do

udźwignięcia i nie do pogodzenia z misją nadzoru właściwego stosowania tych przepisów (ww. w pkt 79 wyrok w sprawach połączonych JFE Engineering i in. przeciwko Komisji, pkt 192). Przytoczone wyżej orzecznictwo ma w drodze analogii zastosowanie do art. 53 porozumienia EOG.

- 84 Ponadto oświadczenie przedsiębiorstwa, któremu zarzuca się udział w kartelu, a którego prawdziwość jest kwestionowana przez szereg innych przedsiębiorstw, którym zarzuca się udział w kartelu, nie może być uważane za stanowiące wystarczający dowód istnienia naruszenia popełnionego przez te ostatnie, jeżeli nie jest poparte innymi dowodami, przy czym wymagany stopień, w jakim musi być ono potwierdzone, może być niższy ze względu na wiarygodność omawianych oświadczeń (ww. w pkt 79 wyrok w sprawach połączonych JFE Engineering i in. przeciwko Komisji, pkt 219, 220).
- 85 Co się tyczy wartości dowodowej różnych środków dowodowych, jedynym kryterium oceny przedstawionych dowodów jest ich wiarygodność (ww. w pkt 81 wyrok w sprawie Dalmine przeciwko Komisji, pkt 72).
- 86 Zgodnie z ogólnymi regułami w dziedzinie dowodów wiarygodność i w konsekwencji moc dowodowa dokumentu zależy od jego pochodzenia, okoliczności, w jakich został sporządzony, jego adresata i treści (wyrok Sądu z dnia 15 marca 2000 r. w sprawach połączonych T-25/95, T-26/95, od T-30/95 do T-32/95, od T-34/95 do T-39/95, od T-42/95 do T-46/95, T-48/95, od T-50/95 do T-65/95, od T-68/95 do T-71/95, T-87/95, T-88/95, T-103/95 i T-104/95 Cimenteries CBR i in. przeciwko Komisji, Rec. s. II-491, pkt 1053,1838).
- 87 Jeżeli chodzi o składane oświadczenia, szczególnie wysoka moc dowodowa może ponadto być przyznana oświadczeniom, które, po pierwsze, są wiarygodne, po drugie, są składane w imieniu przedsiębiorstwa, po trzecie, pochodzą od osób mających zawodowy obowiązek działania w interesie tego przedsiębiorstwa, po czwarte, są sprzeczne z interesem składającej je osoby, po piąte, pochodzą od bezpośredniego

świadka opisanych w nich okoliczności i po szóste, zostały złożone na piśmie w sposób świadomy i po głębokim namyśle (zob. podobnie ww. w pkt 79 wyrok w sprawie JFE Engineering i in. przeciwko Komisji, pkt 205–210).

- 88 Ponadto, nawet jeśli należy zasadniczo wykazywać pewną podejrzliwość w odniesieniu do dobrowolnych zeznań głównych uczestników niedozwolonego porozumienia ze względu na wskazaną przez skarżącą okoliczność, że uczestnicy ci mogą mieć tendencję do umniejszenia znaczenia swojego udziału w naruszeniu i wyolbrzymienia udziału pozostałych uczestników, pozostaje bezsporne, iż fakt wystąpienia o skorzystanie z zastosowania komunikatu w sprawie współpracy w celu uzyskania zwolnienia z grzywny lub zmniejszenia jej wysokości niekoniecznie musi stanowić zachętę do przedkładania nieprawdziwych dowodów dotyczących pozostałych uczestników kartelu. W istocie jakakolwiek próba wprowadzenia Komisji w błąd mogłaby podać w wątpliwość szczerłość wnioskodawcy, jak również kompletność współpracy, a tym samym wystawić na niebezpieczeństwo szansę skorzystania przez niego w pełni z komunikatu w sprawie współpracy (zob. podobnie wyrok Sądu z dnia 16 listopada 2006 r. w sprawie T-120/04 Peróxidos Orgánicos przeciwko Komisji, Zb.Orz. s. II-4441, pkt 70).
- 89 Należy również w tym względzie wskazać, że potencjalne konsekwencje przedstawienia nieprawdziwych dowodów są tym cięższe, że zakwestionowane oświadczenie przedsiębiorstwa musi zostać potwierdzone, jak wynika z pkt 84 powyżej. Okoliczność ta powiększa bowiem ryzyko, że nieprawidłowe oświadczenia zostaną wykryte zarówno przez Komisję, jak również przez inne zainteresowane przedsiębiorstwa.
- 90 Co się tyczy zastosowania wskazanych reguł do niniejszej sprawy, należy na wstępie przypomnieć, że zgodnie z ustaleniami dokonanymi w zaskarżonej decyzji wspólne uzgodnienie było niepisemnym porozumieniem zawierającym po pierwsze zobowiązanie przedsiębiorstw japońskich do odstąpienia od wejścia na rynek projektów RIG w EOG, po drugie zobowiązanie przedsiębiorstw europejskich do odstąpienia od

wejścia na rynek japoński projektów RIG i, po trzecie, zobowiązanie przedsiębiorstw europejskich do informowania przedsiębiorstw japońskich o projektach RIG w krajach europejskich innych niż kraje macierzyste oraz do księgowania tych projektów w ramach wspólnego limitu „europejskiego” przewidzianego w porozumieniu GQ. Zdaniem Komisji celem mechanizmu informowania i księgowania było zaoferowanie kompensaty przedsiębiorstwom japońskim, uznawanym za potencjalnych konkurentów na rynku EOG przez przedsiębiorstwa europejskie.

91 Spośród różnych elementów składowych wspólnego uzgodnienia wymienionych powyżej w pkt 90 podstawę zarzutu postawionego przez Komisję skarżącą stanowi podniesione zobowiązanie japońskich przedsiębiorstw, iż odstąpią od wejścia na rynek EOG. W konsekwencji istnienie tego zobowiązania musi zostać wykazane w wymagany prawem sposób. Jednakże inne elementy składowe wspólnego zobowiązania – o ile zostaną dowiedzione – mogą mieć znaczenie jako dowody pośrednie pozwalające na wyprowadzenie wystąpienia skorelowanego zobowiązania japońskich przedsiębiorstw.

92 W ramach pierwszego zarzutu skarżąca kwestionuje wystąpienie wspólnego uzgodnienia i jej udział w tym porozumieniu. Krytykuje ona moc dowodową różnych środków dowodowych przedstawionych przez Komisję w zaskarżonej decyzji i przedstawia inne dowody, które jej zdaniem wskazują, że owe uzgodnienie nie istniało. Skarżąca wywodzi w związku z tym, że przyjmując zaskarżoną decyzję, Komisja przekroczyła swe kompetencje. Skarżąca dodaje w ramach trzeciego zarzutu, że w tych okolicznościach Komisja była zobowiązana przyjąć alternatywne wytłumaczenie nieobecności producentów japońskich na rynku projektów RIG w EOG, ze względu na istnienie przeszkód prawnych, technicznych i handlowych przy wejściu na ten rynek. W ramach zarzutu czwartego skarżąca podnosi, że nie wykazawszy wystąpienia wspólnego uzgodnienia w sposób wymagany prawem, Komisja odwróciła ciężar dowodu i naruszyła zasadę domniemania niewinności.

- 93 Komisja podnosi, iż istnienie wspólnego uzgodnienia, a zwłaszcza zobowiązanie japońskich przedsiębiorstw do odstąpienia od wejścia na rynek EOG, jest wykazane w wymagany prawem sposób przez zbiór dowodów obejmujących dowody z dokumentów, oświadczenia przedsiębiorstw, zeznania świadków oraz dowody odnoszące się do rzeczywistego działania kartelu. W związku z tym Komisja uważa, że zaproponowane przez skarżącą alternatywne wytłumaczenie jest bez znaczenia i, ponadto, że spełniła spoczywające na niej obowiązki w zakresie ciężaru dowodu, a zatem dochowała zasady domniemania niewinności.
- 94 Należy zatem dokonać oceny wiarygodności i zawartości różnych dowodów w celu sprawdzenia, czy dowody, na jakich oparła się Komisja, jako całość uzasadniają silne przekonanie o istnieniu wspólnego uzgodnienia, którego nie mogą podważyć dowody przedstawiane przez skarżącą.
- 95 Zarzut skarżącej dotyczący wykroczenia przez Komisję poza jej kompetencje oraz zarzuty trzeci i czwarty opierają się na założeniu, że Komisja nie przedstawiła dowodu wystąpienia wspólnego uzgodnienia i udziału skarżącej w owym uzgodnieniu. W konsekwencji, jeżeli należałoby odrzucić argumenty skarżącej dotyczące dowodu wystąpienia naruszenia i udziału w nim skarżącej, oznaczałoby to w pierwszej kolejności, w sposób konieczny, że Komisja posiada kompetencję do nałożenia kary w związku z kwestionowanym naruszeniem, a następnie, że przedstawione przez skarżącą wyjaśnienie alternatywne jest bez znaczenia w świetle stwierdzeń wskazanych powyżej w pkt 79–82 i wreszcie, że Komisja spełniła spoczywające na niej obowiązki w zakresie ciężaru dowodu, a zatem dochowała zasady domniemania niewinności. Jeśli natomiast zostanie stwierdzone, że uczestnictwo skarżącej w naruszeniu nie zostało wykazane w zaskarżonej decyzji, samo to ustalenie uzasadni stwierdzenie nieważności tej decyzji w zakresie dotyczącym skarżącej.

W przedmiocie dowodów przedstawionych przez ABB

— Argumenty stron

- 96 Skarżąca podnosi, że zeznania pana M. przedstawione w imieniu ABB nie są wiarygodne i nie pozwalają na stwierdzenie wystąpienia wspólnego uzgodnienia.
- 97 Po pierwsze, ABB, jako beneficjent warunkowego zwolnienia z grzywny, była zachęcona do przedstawienia dowodów obciążających. Poza tym pan M. wiedział, że ABB miała interes w tym, by nie kwestionował on tezy o wspólnym uzgodnieniu. Wziął on natomiast pod uwagę, że nie ryzykował wszczęciem procesów cywilnych w związku ze swymi oświadczeniami i miał pewność, że jego zeznania nie będą przedmiotem przesłuchania w procedurze kontradyktoryjnej. W podobny sposób było oczywiste, że z oświadczeń pana M. nie wynikną dodatkowe niekorzystne konsekwencje dla ABB, odpowiedzialność tego przedsiębiorstwa została bowiem ustalona w oparciu o inne dowody.
- 98 Zamiar ABB przedstawienia dowodów obciążających ujawnił się przy przesłuchaniu pana M., w ramach interwencji przedstawiciela ABB, który skorygował i doprecyzował oświadczenia pana Mayra, a w pewnej chwili nawet sam odpowiedział na pytania Komisji.
- 99 Po drugie, zeznania pana M. zostały złożone ponad 18 miesięcy po wniosku o zwolnienie ABB z grzywny.

- 100 Po trzecie, zeznania pana M. stanowiły raczej zwykłe zeznania dawnego pracownika ABB niż oświadczenie złożone za tę spółkę. Zdaniem skarżącej, w chwili owego przesłuchania, ów świadek był już na emeryturze i nie był zobowiązany do działania w interesie ABB.
- 101 Po czwarte, zeznania ustne pana M. nie były wynikiem głębokiej refleksji. Podobnie, w związku z tym, że pan M. złożył wiele oświadczeń w toku postępowania administracyjnego, przedstawione dowody powinny być uznane za szereg stale dementowanych oświadczeń, a nie za jedno zeznanie przemyślane w wyniku refleksji. Ponadto okoliczność, że uprzednie oświadczenia wskazanego świadka nie zostały przedstawione skarżącej, oznacza, że nie zawierały one dowodów wspólnego uzgodnienia, co pozbawia wiarygodności późniejsze oświadczenia tego świadka.
- 102 Po piąte, nawet jeśli pan M. był bezpośrednim świadkiem niektórych aspektów zarzucanego kartelu, nie brał on udziału w żadnych rozmowach dotyczących wspólnego uzgodnienia i nie uczestniczył przy jego zawieraniu, co oznacza, że w tym zakresie nie był on bezpośrednim świadkiem.
- 103 Po szóste, zeznania pana M. były niejasne w zakresie dotyczącym powstawania, treści i wykonania wspólnego uzgodnienia i nie wskazywały na żadne spotkanie lub rozmowę. Zdaniem skarżącej oświadczenia pana M. dotyczące wskazanego uzgodnienia są raczej osobistym wrażeniem, a nie pełnym i spójnym wyjaśnieniem okoliczności związanych z porozumieniem.
- 104 Po siódme, zeznania pana M. nie zostały potwierdzone przez współczesne względem stanu faktycznego dowody pisemne, lecz zaprzeczyły im porozumienie GQ, porozumienie EQ oraz inne zeznania. Ponadto oświadczenia wskazanego świadka nie zgadzały się z innymi oświadczeniami ABB i są sprzeczne z dowodami przedstawionymi przez innych uczestników kartelu.

- 105 W szczególności skarżąca podnosi, że wniosek ABB o zwolnienie z grzywny z dnia 11 marca 2004 r. nie zawierał opisu wspólnego uzgodnienia, jaki został przedstawiony w zaskarżonej decyzji, ponieważ oświadczenia ABB nie pozwalają na wniosek, że skarżąca zobowiązała się do odstąpienia od wejścia na rynek europejski. Podobnie pan V.-A., inny pracownik ABB, oświadczył, że został poinformowany przez pana M., że Europa oraz Ameryka Północna zostały wyłączone z zakresu stosowania kartelu.
- 106 Komisja kwestionuje zasadność argumentów skarżącej.

— Ocena Sądu

- 107 Po pierwsze, z pkt 88 i 89 powyżej wynika, że dowodów przedstawionych przez przedsiębiorstwo wnoszące o zwolnienie z grzywny nie należy traktować automatycznie z ostrożnością. Co się tyczy szczególnego przypadku zeznań świadków, możliwe jest oczywiście, iż pracownicy takiego przedsiębiorstwa, zobowiązani działać w jego interesie, podzielą wolę przedstawienia możliwie jak najwięcej dowodów obciążających, zwłaszcza jeśli uwzględni się również, że ich współpraca w ramach postępowania może mieć pozytywny wpływ na ich przyszłość zawodową. Niemniej jednak w takim wypadku zainteresowani pracownicy mają również świadomość, że przedstawienie nieprawdziwych dowodów może mieć negatywne konsekwencje, bardziej odczuwalne ze względu na istnienie wymogu potwierdzenia.
- 108 Ponadto nie można uznać, że dowody przedstawione przez ABB nie mogły prowadzić do niekorzystnych dla niej skutków. W zakresie, w jakim wskazane dowody zostały przedstawione przed wysłaniem pisma w sprawie przedstawienia zarzutów, ani ABB, ani jej pracownicy, czy jej były pracownik nie mogli być pewni co do zakresu i dokładnej treści zarzutów, które miały zostać przedstawione ABB.

- 109 Co się tyczy pana M., skarżąca słusznie podnosi, że dawny pracownik zasadniczo nie jest już zobowiązany do działania w interesie swego dawnego pracodawcy w zakresie dotyczącym dobrowolnej współpracy w ramach postępowania administracyjnego. Jednakże okoliczność ta oznacza również, że zasadniczo nie ma on interesu w tym, by przedstawiać w tym kontekście nieprawidłowe dowody, niezależnie od kwestii, czy ryzykuje on wszczęciem procesów cywilnych i czy wiedział on, że jego oświadczenia nie będą przedmiotem przesłuchania w procedurze kontryktoryjnej.
- 110 Jest również prawdą, że doradca zewnętrzny względem ABB podjął interwencję w konkretnym momencie przesłuchania pana M. celem zasugerowania mu, że wejście na rynek europejski mogłoby być dla producentów japońskich rentowne, o czym – jak się wydaje – pan M. nie był przekonany. W konsekwencji należy stwierdzić, że pan M. miał wątpliwości co do interesu gospodarczego przy takim postępowaniu i uwzględnić tę okoliczność w ramach oceny treści jego zeznań. Jednakże skarżąca nie wyjaśnia, w jakim zakresie wskazana interwencja doradcy zewnętrznego względem ABB wpływa na wiarygodność zeznań pana M. w zakresie innych aspektów.
- 111 Po drugie, okoliczność, że pomiędzy przedstawieniem przez ABB wniosku o zwolnienie z grzywny a przesłuchaniem pana M. upłynął pewien okres, nie podważa sama w sobie mocy dowodowej jego zeznań. Komisja ma bowiem prawo pozyskiwać dodatkowe dowody w trakcie dochodzenia, aby wejść w posiadanie wszystkich istotnych dowodów dla celów oceny wystąpienia naruszenia, w szczególności w świetle uwag zainteresowanych przedsiębiorstw. Okres, który upłynął pomiędzy przedstawieniem zeznań a wystąpieniem okoliczności, których te zeznania dotyczą, może mieć natomiast znaczenie przy ocenie wiarygodności, mając na uwadze, że świadkowie na ogół mogą przedstawić bardziej szczegółowe i w większym stopniu wiarygodne zeznania w zakresie dotyczącym okoliczności powstałych niedawno. Tymczasem w niniejszej sprawie okres trzech lat, jaki upłynął pomiędzy ustaniem zaangażowania pana M. w kartelu a złożeniem przez niego zeznań, nie jest wystarczająco długi, by wpłynąć na jego wiarygodność.

- 112 Po trzecie, nie wydaje się, by pan M. złożył zeznania jako oficjalny przedstawiciel ABB. Po pierwsze, funkcja ta była najwyraźniej zasadniczo przypisana doradcom zewnętrznym ABB. Ponadto, jak wskazano powyżej w pkt 109, w chwili złożenia zeznań pan M. nie był już zobowiązany do działania w interesie swego dawnego pracodawcy i brak jest wskazówek, które pozwalałyby przyjąć, że systematycznie przygotowywał się on do przesłuchania, porozumiewając się z innymi pracownikami ABB i zapoznając się z posiadanymi przez nią dokumentami. Wreszcie pytania zadane przez Komisję podczas przesłuchań nie dotyczyły oficjalnej pozycji ABB w omawianych aspektach, a raczej osobistej wiedzy pana M.
- 113 Po czwarte, skarżąca słusznie podnosi, że nie wydaje się, by zeznania pana M. były wynikiem szczególnie głębokiej refleksji, i że nie były one również przemyślane w wyniku refleksji i dalszej weryfikacji. Zeznania te zostały bowiem złożone ustnie i brak jest wskazówek, że Komisja przedłożyła uprzednio panu M. pytania pisemne albo że oświadczenia dotyczące wspólnego uzgodnienia i przeszkód w wejściu na rynek EOG były przez niego weryfikowane i następnie korygowane.
- 114 Natomiast okoliczność, że pan M. przedstawił wiele następujących po sobie oświadczeń, które nie wszystkie zostały przedstawione przez Komisję, nie podważa wiarygodności jego zeznań. Jest bowiem rzeczą normalną, że świadek składa zeznania sukcesywnie w przedmiocie różnych aspektów i szczegółów danej kwestii, i że niektóre jego oświadczenia nie mają znaczenia w zakresie dotyczącym przedmiotu dochodzenia Komisji lub dotyczą okoliczności wykazanych w sposób bardziej przekonujący poprzez inne dowody.
- 115 Po piąte, należy odrzucić twierdzenie skarżącej, wedle którego pan M. nie był świadkiem bezpośrednim. Pan M. był bowiem jednym z przedstawicieli ABB w ramach kartelu w latach od 1988 do 2002, a więc przez prawie cały czas jego funkcjonowania,

gdzie ABB odgrywała jedną z głównych ról. Pan M. był zatem świadkiem bezpośrednim, bliskim okoliczności, w przedmiocie których zeznawał.

- 116 W tym względzie należy przyznać, że w swych zeznaniach pan M. potwierdził, że nie był obecny przy zawieraniu wspólnego uzgodnienia. Podobnie pan M, zapytany, czy kwestia wspólnego uzgodnienia została podniesiona podczas spotkań, w których uczestniczył, odpowiedział, że nie było konieczności jej poruszania, ponieważ wspólne uzgodnienie funkcjonowało w sposób oczywisty. Jednakże okoliczności te nie podważają mocy dowodowej zeznań pana M. Z jednej strony, świadek może bowiem jak najbardziej przedstawić dowód na wystąpienie zjawiska trwałego, nawet jeśli nie uczestniczył on w jego powstaniu. Z drugiej strony, jeżeli pan M. oświadczył, że kwestia wspólnego uzgodnienia nie była omawiana wyraźnie podczas spotkań, w których brał on udział, z jego zeznań wynika, że jego zdaniem działo się tak z tego względu, że treść owego uzgodnienia została zrozumiana, zaakceptowana i wykonana przez uczestników kartelu bez konieczności przeprowadzania wyraźnych rozmów.
- 117 Po szóste, co się tyczy treści zeznań pana M., oświadczył on, że między producentami japońskimi i europejskimi istniało porozumienie dotyczące wzajemnej ochrony rynków krajowych, poprzedzające porozumienie GQ, że porozumienie to było warunkiem koniecznym dla zawarcia porozumień dotyczących innych regionów i że poszanowanie tych reguł oznaczało, iż producenci japońscy nie będą wchodzić na rynek producentów europejskich, choć pod względem technicznym byłiby oni w stanie to uczynić. Pan M. wyjaśnił również w tym kontekście mechanizm informowania i księgowania oraz wskazał, że projekty RIG w krajach macierzystych nie stanowiły przedmiotu rozmów pomiędzy dwoma grupami producentów i nie były przypisane do limitów przewidzianych w porozumieniu GQ.
- 118 W związku z tym oświadczenia pan M. potwierdzają wystąpienie wspólnego uzgodnienia powołanego przez Komisję i nie mogą zostać zakwalifikowane jako zeznania niejasne, przedstawiające wrażenia osobiste, bowiem zawierają uściślenia w zakresie

dotyczącym czasu trwania wskazanego porozumienia, jego treści i uczestników. Brak wyjaśnień co do wykonania tego porozumienia nie jest zaskakujący, zważywszy, że zasadnicze zobowiązanie stron polegało na odstąpieniu od działania na niektórych rynkach. Ponadto pan M. opisał część wspólnego uzgodnienia, która wymagała środków wykonawczych, a mianowicie mechanizm informowania i księgowania.

119 Po siódme, kwestia, czy zeznania pana M. zostały potwierdzone zgodnie z orzecznictwem wskazanym powyżej w pkt 84, oraz czy zostały one podważone przez dowody pochodzące od innych przedsiębiorstw lub przez porozumienie GQ i porozumienie EQ, zostanie rozpatrzona w pkt 129–195 poniżej.

120 Co się tyczy podniesionych niezgodności pomiędzy zeznaniami pana M. a innymi dowodami przedstawionymi przez ABB, spółka ta w uwagach z dnia 11 marca 2004 r. wyraźnie wspomniała o istnieniu wspólnego uzgodnienia, na mocy którego dwie japońskie spółki miały nie składać ofert na projekty europejskie, zaś europejskie spółki miały nie składać ofert na projekty japońskie.

121 W tym kontekście jest rzeczą naturalną, iż ABB odniosła się do dwóch japońskich spółek, a mianowicie Japan AE Power Systems Corp. i TM T & D, ponieważ w chwili złożenia oświadczeń działalność w dziedzinie RIG przedsiębiorstw Fuji, Hitachi, skarżącej i Toshiba skupiona była w ramach tych spółek. Niemniej jednak Komisja miała prawo zinterpretować to oświadczenie jako wskazujące, iż same rzeczony przedsiębiorstwa uczestniczyły we wspólnym uzgodnieniu. W pierwotnym wniosku o zwolnienie z grzywny z dnia 3 marca 2004 r. ABB sprecyzowała już bowiem, iż

zgodnie z jej wiedzą kartel istniał od ponad dziesięciu lat, co oznacza, iż jego powstanie znacznie wyprzedzało utworzenie Japan AE Power Systems Corp. i TM T & D.

- 122 Co się tyczy zeznań pracowników ABB, pan Wi. oświadczył, że nieobecność przedsiębiorstw japońskich na rynku europejskim wynikała z systemu ochrony rynków japońskiego i europejskiego, co było uzasadnione tym, że żadna z obydwu grup producentów nie chciała, by druga grupa wkroczyła na jej rynek. Podobnie pan P. odniósł się do wspólnego porozumienia z przedsiębiorstwami japońskimi, zgodnie z którym przedsiębiorstwa te nie miały uczestniczyć w rynku europejskim i przedsiębiorstwa europejskie nie miały uczestniczyć w rynku japońskim. W związku z powyższym zeznania pana Wi. i pana P. potwierdzają wystąpienie wspólnego uzgodnienia.
- 123 To samo stwierdzenie ma zastosowanie do zeznań pana V.-A. Zapytany o istnienie jakiegokolwiek uzgodnienia pomiędzy producentami europejskimi i japońskimi wskazał on porozumienie pomiędzy producentami japońskimi i europejskimi, zgodnie z którym przedsiębiorstwa europejskie miały nie „atakować” przedsiębiorstw japońskich na rynku japońskim i vice versa. Ponadto pan V.-A. oświadczył, że brał udział w konkretnej rozmowie pomiędzy przedsiębiorstwami europejskimi i przedstawicielem przedsiębiorstwa japońskiego dotyczącej poszanowania tego porozumienia w związku z próbami wejścia na rynek europejski przez przedsiębiorstwa japońskie.
- 124 Co się tyczy podnoszonego wyłączenia pewnych terytoriów z zakresu stosowania kartelu światowego, pan V.-A., po pierwsze, oświadczył, że Ameryka Północna była wyłączona ze względu na specyficzny powód, a mianowicie ryzyko sankcji, które powstałyby w razie wykrycia kartelu. Po drugie, wyjaśnił on, że wyłączenie państw z Europy Zachodniej oznaczało, że projekty RIG nie były przedmiotem rozmów dla producentów europejskich na spotkaniach, w których on uczestniczył, a mianowicie

na spotkaniach kartelu światowego objętego uprzednio porozumieniem GQ i porozumieniem EQ, lecz dyskutowano na ten temat przy innych okazjach. Oświadczenia te są w pełni zgodne z zeznaniami pana M.

- 125 Należy jednak przyznać, że – jak wskazano w pkt 110 powyżej – pan M. nie był przekonany o istnieniu interesu gospodarczego przedsiębiorstw japońskich w wejściu na rynek europejski projektów RIG. Jednakże stanowisko pana M., podzielone przez pana P. nie ma znaczenia dla faktu, że zarówno wedle czterech świadków z ABB, jak również wedle samej ABB, producenci japońscy zobowiązali się do odstąpienia od wejścia na rynek EOG, choć pod względem technicznym byłiby oni w stanie to uczynić.
- 126 W ramach wniosku należy stwierdzić, że dowody przedstawione przez ABB są dowodami mogącymi wykazać wystąpienie wspólnego uzgodnienia. Są one spójne w zakresie dotyczącym istnienia podstawowej treści wspólnego uzgodnienia.
- 127 Ponadto oświadczenia ABB zostały przedstawione w imieniu przedsiębiorstwa i z ich treści wynika, że są one oparte na badaniach wewnętrznych oraz na rozmowach z pracownikami tego przedsiębiorstwa. W związku z tym należy przypisać im pewien stopień mocy dowodowej.
- 128 Oświadczenia czterech wskazanych świadków są wiarygodne, ponieważ byli oni bezpośrednimi świadkami opisywanych faktów i z okoliczności niniejszej sprawy nie wynika, jakoby mieli oni powody, by przedstawiać dowody nieprawdziwe. W związku z powyższym dowodom tym należy przypisać wysoką wartość.

W przedmiocie potwierdzenia dowodów przedstawionych przez ABB

— Argumenty stron

- ¹²⁹ Skarżąca podnosi, że w niniejszej sprawie dowody przedstawione przez ABB nie zostały w odpowiedni sposób potwierdzone.
- ¹³⁰ Po pierwsze, oświadczenia Fuji przedstawione w ramach odpowiedzi na pismo w sprawie przedstawienia zarzutów nie są bezpośrednio sprzeczne z jej interesami i w związku z tym mogą służyć dla celów potwierdzenia wystąpienia wspólnego uzgodnienia. Ponadto Fuji wskazała, że jej nieobecność na europejskim rynku produktów RIG była spowodowana przeszkodami gospodarczymi i technicznymi. Podobnie, w związku z faktem, że Fuji nie uczestniczyła we wszystkich spotkaniach dotyczących porozumienia GQ, mogła ona inaczej postrzegać sytuację niż inne strony, które twierdziły, że wspólne uzgodnienie nie miało miejsca.
- ¹³¹ Po drugie, odrzucenie przez Hitachi propozycji Alstom przedstawionej w lipcu 2002 r. dotyczącej zawarcia porozumienia odnoszącego się do projektów RIG w Europie i obejmującego Europę Środkową oraz Wschodnią nie stanowi dowodu na wystąpienie wspólnego uzgodnienia. Zdaniem skarżącej Komisja nie wzięła pod uwagę wskazówki Hitachi dotyczącej przeszkód handlowych ograniczających obecność producentów japońskich na rynku europejskim. Ponadto, gdyby przyjąć, że wspólne uzgodnienie było konieczne dla funkcjonowania porozumienia GQ, wówczas odmowa podziału rynku europejskiego powinna doprowadzić do załamania całego porozumienia. Tymczasem nie miało to miejsca.

- 132 Po trzecie, brak zakwestionowania wspólnego uzgodnienia przez Arewę i Alstom nie ma w niniejszej sprawie znaczenia.
- 133 Komisja kwestionuje zasadność argumentów skarżącej.

— Ocena Sądu

- 134 Po pierwsze, w odpowiedzi na pismo w sprawie przedstawienia zarzutów Fuji oświadczyła, że wiedziała o istnieniu wspólnego uzgodnienia, zgodnie z którym producenci japońscy mieli nie wchodzić na rynek europejski, uściślając, że głównym powodem dla nieobecności Fuji na rynku EOG był fakt, że nie była ona znaczącym wiarygodnym dostawcą RIG w Europie.
- 135 O ile Fuji przyznaje, przynajmniej pośrednio, że jej nieobecność na rynku europejskim częściowo wynikała ze wspólnego uzgodnienia, uznała ona fakt, który mógł być podniesiony przez Komisję jako okoliczność obciążająca tę spółkę. W konsekwencji, w przeciwieństwie do stanowiska skarżącej, oświadczenie Fuji jest sprzeczne z jej interesem, ponieważ spółka ta wyraźnie uznała swój udział w naruszeniu.
- 136 Prawdą jest, że oświadczenie Fuji jest stosunkowo niejasne, bowiem przedsiębiorstwo to ogranicza się do wskazania zobowiązania producentów japońskich do odstąpienia od wejścia na rynek europejski. Jednakże, postępując w ten sposób, Fuji potwierdziła zasadniczą okoliczność wynikającą z dowodów przedstawionych przez ABB i stanowiących podstawę zarzutów Komisji względem producentów japońskich. W związku z powyższym wskazane oświadczenie nie jest w niniejszej sprawie bez znaczenia.

- 137 Należy również wskazać, że Fuji odgrywała drugorzędną rolę w ramach kartelu, jak zasadniczo podnosi skarżąca. W szczególności, jak wynika z motywu 150 zaskarżonej decyzji, Fuji była jedynym przedsiębiorstwem japońskim, które nie było członkiem komitetu grupy producentów japońskich, odpowiedzialnego w szczególności za uzgodnienia pomiędzy dwoma grupami producentów w ramach porozumienia GQ. Należy stwierdzić, że zasadniczo przedsiębiorstwo odgrywające drugorzędną rolę w ramach kartelu zna podstawową treść uzgodnień, które są objęte tym kartelem, nawet jeśli przedsiębiorstwo to nie ma wiedzy o szczegółach funkcjonowania owego kartelu oraz o całej wymianie informacji dokonanej w jego ramach.
- 138 Ponadto prawdą jest, że w swym oświadczeniu Fuji odniosła się do istnienia przeszkód technicznych i handlowych w wejściu na rynek EOG. Jednakże przeszkody te nie zostały wskazane jako jedyny powód nieobecności Fuji na wskazanym rynku, lecz jedynie jako powód główny. Ponadto, gdy Fuji wymieniała różne przeszkody, wskazała na jej mały udział w rynku światowym, w związku z czym była ona w mniej korzystnej sytuacji w porównaniu do swoich konkurentów o większym udziale, zarówno europejskich, jak również japońskich. A zatem nie wydaje się, by jej argumentacja w tej kwestii mogła zostać przeniesiona na argumentację innych producentów japońskich.
- 139 Mając na uwadze powyższe, należy stwierdzić, że oświadczenie przedstawione przez Fuji w odpowiedzi na pismo w sprawie przedstawienia zarzutów ciąży ku potwierdzeniu dowodów przedstawionych przez ABB, jego moc dowodowa jest jednak ograniczona.
- 140 Z motywu 127 zaskarżonej decyzji wynika, że na spotkaniu z dnia 10 lipca 2002 r., podczas którego rozmawiano o rozwoju metod funkcjonowania kartelu po wycofaniu się z niego spółek Siemens i Hitachi, Alstom przedstawiła propozycję, wedle której producenci europejscy powinni pozostać w Europie, a producenci japońscy w Japonii i ci ostatni nie powinni podejmować prób wejścia na rynek europejski. Ponadto

w owym motywie stwierdzono, że na następnym spotkaniu w dniu 15 lipca 2002 r., przedstawiciel Hitachi wskazał, że spółka ta odrzuciła wskazaną propozycję, na co producenci europejscy zareagowali oświadczeniem, że Europa, w tym Europa Środkowa i Wschodnia, stanowiła ich rynek, że zamierzają oni utrzymać ceny praktykowane w Europie Zachodniej i że wskazali, iż kwestia ta będzie przedmiotem rozmów, choć tak się nie stało.

- ¹⁴¹ Na pierwszy rzut oka streszczenie spotkań z dni 10 i 15 lipca 2002 r., oparte na dowodach przedstawionych przez Hitachi sugeruje, że Alstom zaproponowała zawarcie nowego porozumienia, które zostało odrzucone przez Hitachi i nie było później omawiane, co oznaczałoby, że przynajmniej od lipca 2002 r. nie istniało żadne porozumienie dotyczące zachowania producentów japońskich na rynku EOG.
- ¹⁴² Jednakże ze streszczenia spotkań z dnia 15 lipca 2002 r. wynika, że Hitachi nie odrzuciła samego pomysłu podzielenia rynków, lecz jedynie konkretną propozycję spółki Alstom. Ponadto w streszczeniu tym stwierdzono, że Hitachi wskazała, iż żądania producentów europejskich obejmują Europę Środkową i Wschodnią, co pozwala na wniosek, że jej sprzeciw był związany z tym szczególnym aspektem, a nie z sytuacją w Europie Zachodniej.
- ¹⁴³ Należy również stwierdzić, że przedstawienie przez Alstom omawianej propozycji podważa argumentację skarżącej i Hitachi w zakresie dotyczącym sytuacji konkurencyjnej na rynku EOG. Gdyby bowiem przyjąć, jak podnoszą skarżąca i Hitachi, że producenci japońscy nie byli uznawani za wiarygodnych konkurentów na rynku EOG w związku z istnieniem nieprzewidywalnych przeszkód w wejściu na rynek, porozumienie dotyczące tego rynku byłoby w rzeczywistości niepotrzebne. Przy wskazanej hipotezie świadomi tej okoliczności producenci europejscy – dzięki swej

uprzywilejowanej pozycji w Europie – nie mieliby żadnego powodu, by proponować tego typu porozumienie. Tymczasem ze streszczenia przedstawionego przez Hitachi wynika, iż propozycja Alstom obejmowała zarówno rynek EOG, jak również rynek Europy Środkowej i Wschodniej.

- 144 W tych okolicznościach należy przyjąć interpretację, wedle której na spotkaniu w dniu 10 lipca 2002 r. Alstom zaproponowała rozszerzenie wspólnego uzgodnienia – jak to podniosła Komisja – na państwa Europy Środkowej i Wschodniej.
- 145 Interpretacja ta oznacza, że propozycja Alstom stanowi dowód na okoliczność, że wspólne uzgodnienie istniało w chwili, w której propozycja ta została złożona. Ponadto odrzucenie owej propozycji przez Hitachi nie było równoznaczne z odrzuceniem wspólnego uzgodnienia jako takiego, lecz stanowiło jedynie odmowę jego rozszerzenia. W konsekwencji twierdzenie skarżącej, wedle którego porozumienie GQ powinno się być „załamane” w wyniku spotkania w dniu 15 lipca 2002 r., opiera się na błędnej przesłance.
- 146 Mając na uwadze powyższe, należy stwierdzić, że propozycja Alstom przedstawiona na spotkaniu w dniu 10 lipca 2002 r. potwierdza dowody przedstawione przez ABB.
- 147 Po trzecie, jak zostało stwierdzone powyżej w pkt 50, neutralne – jak podniesiono – stanowisko spółek Alstom i Arevy nie może być interpretowane jako dowód zaistnienia wspólnego uzgodnienia. W związku z tym okoliczność ta nie może potwierdzić dowodów przedstawionych przez ABB.

W przedmiocie mechanizmu informowania i księgowania

— Argumenty stron

- ¹⁴⁸ Skarżąca podnosi, że istnienie mechanizmu informowania i księgowania jest wątpliwe i nie zostało wykazane.
- ¹⁴⁹ Po pierwsze, producenci japońscy nie byli postrzegani jako zagrożenie w ramach konkurencji na rynku europejskim, w związku z czym nie było konieczne oferowanie im kompensaty poprzez zastosowanie wskazanego mechanizmu. Zdaniem skarżącej, jeśli informowanie miało na celu umożliwienie księgowania, producenci europejscy nie mieli powodów, by to zrobić.
- ¹⁵⁰ Po drugie, mając na uwadze precyzyjny charakter porozumienia GQ, byłoby mało prawdopodobne, gdyby samo porozumienie lub późniejsze dokumenty nie wskazywały mechanizmu informowania i księgowania.
- ¹⁵¹ Po trzecie, teza Komisji opiera się na informowaniu obowiązkowym i systematycznym, ponieważ jedynie mechanizm obejmujący przynajmniej istotną część projektów RIG mógłby umożliwić producentom japońskim śledzenie i weryfikowanie procesu księgowania. Tymczasem w niniejszej sprawie Komisja nie wykazała w sposób wymagany prawem zaistnienia mechanizmu informowania i księgowania ani jego systematycznego charakteru.

- 152 W tym względzie w swych zeznaniach pan M. i pan P. wskazali, że listy projektów RIG w Europie i ich rozdział nie był przedmiotem rozmowy z przedsiębiorstwami japońskimi. Ponadto listy te nie umożliwiały wykazania wystąpienia systematycznego informowania.
- 153 Oświadczenia złożone przez Hitachi we wniosku o złagodzenie sankcji i w odpowiedzi na pismo w sprawie przedstawienia zarzutów są jako takie jedynie interpretacją okoliczności dokonaną przez to przedsiębiorstwo. W każdym razie tego rodzaju oświadczenia nie dotyczą okresu po wystąpieniu Hitachi z kartelu w 1999 r. Ponadto Hitachi przedstawiła dodatkową odpowiedź na pismo w sprawie przedstawienia zarzutów, zmierzającą do umniejszenia znaczenia oświadczeń złożonych w odpowiedzi pierwotnej. Podobnie, mając na uwadze poziom szczegółowości wniosku Hitachi o złagodzenie sankcji, omawiane oświadczenia, które zostały przedłożone później, są całkowicie pozbawione wiarygodności.
- 154 Ponadto Komisja sama uznała w motywach 148 i 162 zaskarżonej decyzji, że informowanie nie mogło być dokonywane w sposób regularny. Fuji potwierdziła ten aspekt w odpowiedzi na pismo w sprawie przedstawienia zarzutów i Hitachi nie zakwestionowała go w swych oświadczeniach dotyczących informowania i księgowania. W zakresie dotyczącym treści porozumienia EQ skarżąca podnosi, że nie wiedziała o istnieniu tego dokumentu i że w związku z tym nie ma on znaczenia w odniesieniu do niej. Ponadto zgodnie z załącznikiem 2 do wskazanego porozumienia informowanie producentów japońskich o projektach RIG w Europie było dobrowolne i nieobowiązkowe.
- 155 Komisja kwestionuje zasadność argumentów skarżącej.

— Ocena Sądu

- ¹⁵⁶ Po pierwsze, należy stwierdzić, że twierdzenia Komisji dotyczące mechanizmu informowania i księgowania nie opierają się wyłącznie na tezie, wedle której producenci japońscy byli uznawani za wiarygodnych konkurentów na rynku EOG. Komisja uważa bowiem, że zebrała pozytywne dowody istnienia owego mechanizmu. W tych okolicznościach należy ocenić wartość dowodów przedstawionych przez Komisję celem zweryfikowania, czy wykazują one w sposób wymagany przez prawo wystąpienie mechanizmu informowania i księgowania.
- ¹⁵⁷ W tym kontekście bezzasadny jest argument skarżącej, wedle którego, jeśli informowanie miało na celu umożliwienie księgowania, to producenci europejscy nie mieli powodów, by to zrobić. Argument ten opiera się wyłącznie na ocenie mechanizmu informowania i księgowania pojmowanego jako okoliczność wyodrębniona. Tymczasem podejście to nie odpowiada stanowisku Komisji, streszczonemu powyżej w pkt 90, wedle którego ów mechanizm wpisywał się w ogólne ramy wspólnego uzgodnienia.
- ¹⁵⁸ Po drugie, o ile mechanizm informowania i księgowania wymagał pewnych środków wykonawczych, to nie były one jednak szczególnie skomplikowane, bowiem polegały one zasadniczo na przekazywaniu pewnych danych grupie japońskiej przez grupę europejską, co miało ponadto miejsce jednocześnie z przekazywaniem danych na podstawie porozumienia GQ w zakresie dotyczącym projektów RIG poza EOG. W konsekwencji nie wydaje się, by wskazane środki lub sam mechanizm informowania i księgowania koniecznie musiały być wyrażone w pisemnym dokumencie, jeśli uwzględni się również wolę stron uczestniczenia w kartelu potwierdzoną podjęciem wskazanych w motywach 170–176 zaskarżonej decyzji środków organizacyjnych i technicznych celem zmniejszenia ryzyka wykrycia kartelu.

- 159 Po trzecie, w swych zeznaniach pan M. w sposób wyraźny potwierdził istnienie mechanizmu informowania i księgowania. Oświadczył on również, że mechanizm ten nie dotyczył projektów RIG w krajach macierzystych, a mianowicie w Japonii i w niektórych państwach europejskich.
- 160 Istnienie mechanizmu polegającego na przypisywaniu wartości projektów RIG w EOG limitowi światowemu przewidzianemu w porozumieniu GQ również zostało potwierdzone w oświadczeniach ABB.
- 161 Jak podnosi skarżąca, z list projektów przedstawionych przez ABB nie wynika natomiast, by producenci japońscy byli regularnie informowani o projektach RIG w Europie. W związku z tym omawiane listy nie stanowią dowodu istnienia mechanizmu informowania i księgowania.
- 162 Co się tyczy dowodów pochodzących od Hitachi, należy stwierdzić, że oświadczenie, wedle którego Siemens regularnie podawał do wiadomości tablice ze schematem części projektów RIG przydzielonych różnym członkom kartelu, odsyła – w kontekście zdań bezpośrednio je poprzedzających – do projektów RIG poza EOG. W konsekwencji oświadczenie to jest również bez znaczenia w zakresie dotyczącym dowodu istnienia mechanizmu informowania i księgowania – w postaci zarzucanej przez Komisję – który miał dotyczyć projektów RIG w EOG.
- 163 W odpowiedzi na pismo w sprawie przedstawienia zarzutów Hitachi oświadczyła natomiast, że przed wycofaniem się z kartelu w 1999 r. producenci europejscy poinformowali producentów japońskich o szczegółach projektów RIG, które mieli świadczyć w Europie celem umożliwienia uwzględnienia tych projektów przy określaniu limitu projektów RIG poza EOG, przydzielanych obydwu grupom producentów zgodnie z porozumieniem GQ.

- 164 Oświadczenie to potwierdza w sposób wyraźny istnienie mechanizmu informowania i księgowania powołanego przez Komisję do roku 1999. Ponadto moc dowodowa tego oświadczenia jest wysoka z dwóch względów. Po pierwsze, wskazane oświadczenie jest sprzeczne z interesem Hitachi, ponieważ wynika z niego, że istniał związek pomiędzy działaniami kartelowymi wewnątrz EOG a producentami japońskimi, i w związku z tym stanowi ono dowód obciążający. Po drugie, ze wskazanego fragmentu odpowiedzi na pismo w sprawie przedstawienia zarzutów wynika, że Hitachi nie była świadoma wniosków, które mogły zostać wywiedzione z tego oświadczenia.
- 165 Ponadto, jak wskazano powyżej w pkt 54, w dodatkowej odpowiedzi na pismo w sprawie przedstawienia zarzutów Hitachi nie zmieniła treści swych oświadczeń w zakresie dotyczącym okoliczności faktycznych odnośnie do mechanizmu informowania i księgowania.
- 166 Ponadto okoliczność, że mechanizm informowania i księgowania nie został wskazany we wniosku Hitachi o złagodzenie sankcji, który poprzedzał odpowiedź na pismo w sprawie przedstawienia zarzutów, nie zmniejsza mocy dowodowej oświadczeń tego przedsiębiorstwa dotyczących wskazanego mechanizmu. Jest bowiem rzeczą normalną, że w toku procedury przedsiębiorstwo uściśla swoje stanowisko dotyczące pewnych okoliczności sprawy, w szczególności w następstwie przesłania pisma w sprawie przedstawienia zarzutów, ujmującego w sposób formalny zarzuty i dowody Komisji.
- 167 Co się tyczy Fuji, oświadczyła ona w odpowiedzi na pismo w sprawie przedstawienia zarzutów, że informacje dotyczące podziału projektów RIG w państwach europejskich wyłączonych z zakresu stosowania porozumienia GQ nie były systematycznie przekazywane producentom japońskim i że w konsekwencji Fuji nie miała wiedzy o funkcjonowaniu porozumienia EQ.

- 168 Należy jednakże wskazać, że po pierwsze stanowisko przyjęte przez Fuji nie jest sprzeczne z jej interesem, ponieważ zmierza ono do zakwestionowania wszelkiego naruszenia art. 81 WE i art. 53 porozumienia EOG. Stanowisko to ma zatem mniejszą moc dowodową od dowodów przedstawionych w tym zakresie przez ABB i Hitachi. Po drugie, należy stwierdzić, że drugorzędna – jak wskazano powyżej w pkt 137 – rola Fuji w kartelu może wyjaśniać fakt, że Fuji nie uczestniczyła we wszystkich wymianach informacji pochodzących od producentów europejskich. Okoliczność ta podważa również wiarygodność oświadczeń Fuji w tym aspekcie względem oświadczeń przedstawionych przez ABB i Hitachi, które były członkami komitetu swych grup i z tego względu były ściślej związane z funkcjonowaniem zarzucanego kartelu.
- 169 Co się tyczy porozumienia EQ, w tym względzie należy również zaznaczyć, iż zgodnie z pkt 4 części „E (E-Members)” załącznika 2 do tego porozumienia europejscy producenci „decydują o zawiadomianiu [grupy japońskich producentów] o europejskich projektach”. Z kontekstu załącznika 2 wynika, iż przekazanie informacji miało nastąpić przed przydzieleniem danych projektów RIG.
- 170 Wskazane postanowienie nie dotyczyło natomiast kontrolowania już przydzielonych projektów. W konsekwencji, jakkolwiek jego treść stanowi wskazówkę, z której można by wywodzić, iż producenci japońscy byli uważani za wiarygodnych konkurentów w zakresie dostawy niektórych projektów RIG w EOG (zob. pkt 184–191 poniżej), to jednak środki, które postanowienie to przewidywało nie stanowią części mechanizmu informowania i księgowania zarzucanego przez Komisję. W związku z tym, zarówno załącznik 2 do porozumienia EQ, jak również odniesienia do treści owego załącznika zawarte w motywach 148 i 162 zaskarżonej decyzji są bez znaczenia w zakresie dotyczącym dowodu owego mechanizmu.
- 171 Mając na uwadze powyższe, należy stwierdzić, że istnienie mechanizmu informowania i księgowania zostało wykazane w sposób wymagany prawem poprzez dowody przedstawione przez ABB, jak to potwierdziły oświadczenia Hitachi w odpowiedzi na pismo w sprawie przedstawienia zarzutów.

- 172 Wbrew stanowisku skarżącej z dowodów wskazanych w poprzednim punkcie nie wynika, jakoby mechanizm informowania i księgowania był stosowany sporadycznie i wedle uznania. O ile bowiem oświadczenia ABB i Hitachi oraz zeznania pana M. nie odnoszą się do tej kwestii w sposób wyraźny, ze sformułowań użytych w dokumentach wynika w sposób jasny, że informowanie było stosowane regularnie i dotyczyło wszystkich uczestników i omawianych projektów. Jak wyjaśniono w pkt 168 powyżej, oświadczenia Fuji są w tym aspekcie mniej wiarygodne od dowodów przedstawionych przez ABB i przez Hitachi. Ponadto wskazano już w pkt 170 powyżej, że załącznik 2 do porozumienia EQ nie jest w tym względzie właściwy.
- 173 Co się tyczy okresu stosowania mechanizmu informowania i księgowania, oświadczenia ABB nie dotyczą szczególnego okresu i w związku z tym mogą być a priori interpretowane jako odnoszące się do całego naruszenia. Oświadczenia pana M. dotyczą okresu, w którym brał on udział w działaniach kartelu, a mianowicie pomiędzy rokiem 1988 a czerwcem 2002 r. Jednakże w zakresie, w jakim wskazano powyżej w pkt 84, że dowody przedstawione przez ABB powinny zostać potwierdzone innymi dowodami, należy wskazać, iż oświadczenia Hitachi dotyczą okresu poprzedzającego chwilę, w której ta spółka wycofała się z kartelu w 1999 r. W związku z tym należy stwierdzić, że istnienie mechanizmu informowania i księgowania zostało stwierdzone w zakresie dotyczącym ostatniego ze wskazanych okresów.
- 174 Co się tyczy znaczenia owego mechanizmu, należy stwierdzić, że stanowi on ważną wskazówkę na okoliczność, iż producenci japońscy byli uznawani przez producentów europejskich za potencjalnych wiarygodnych konkurentów na rynku EOG. Gdyby bowiem przyjąć, że wejście na rynek europejski było dla producentów japońskich rzeczywiście niemożliwe ze względu na istnienie przeszkód wejściowych, producenci europejscy nie mieliby wówczas powodu do informowania o wynikach przydzielenia pewnych projektów RIG w EOG i, a fortiori, do księgowania tych projektów w ramach wspólnego limitu „europejskiego” przewidzianego w porozumieniu GQ, ponieważ

to księgowanie skutkowałoby pozbawieniem ich części projektów RIG w regionach określonych w porozumieniu GQ. W związku z tym istnienie tego rodzaju mechanizmu informowania i księgowania oznacza, że przedsiębiorstwa japońskie mogły wejść na rynek europejski. Jeśli tego nie uczyniły, to w związku z tym, że zobowiązały się do odstąpienia od wejścia na ten rynek w zamian za większą część projektów RIG poza EOG. A zatem omawiany mechanizm stanowi powiązanie pomiędzy działaniami kartelowymi wewnątrz EOG a producentami japońskimi i, w związku z tym, jest pośrednim dowodem istnienia wspólnego uzgodnienia.

- 175 Mając na uwadze powyższe, należy stwierdzić, że wystąpienie regularnego informowania grupy producentów japońskich o pewnych projektach RIG w EOG po ich przydzieleniu oraz księgowania tych projektów w ramach wspólnego limitu „europejskiego” przewidzianego w porozumieniu GQ zostało wykazane w zakresie dotyczącym okresu pomiędzy rokiem 1988 a wycofaniem się przez Hitachi z kartelu w 1999 r. przez oświadczenia ABB, Hitachi i zeznania pana M. Ponadto omawiany mechanizm stanowi pośredni dowód na istnienie wspólnego uzgodnienia podnoszonego przez Komisję.

W przedmiocie dowodów przedstawianych jako zaprzeczające wystąpieniu wspólnego uzgodnienia

— Argumenty stron

- 176 Po pierwsze, skarżąca podnosi, że dokumenty pochodzące z okresu powstania okoliczności faktycznych nie odnoszą się do wspólnego uzgodnienia. Jej zdaniem, o ile porozumienie GQ i porozumienie EQ przewidują szczegółowe zasady funkcjonowania kartelu, wyłączają one Europę z zakresu ich stosowania. Tymczasem byłoby niezrozumiałe, gdyby omawiane porozumienia w ogóle nie odnosiły się do podstawowych elementów kartelu. Skarżąca uważa, że gdyby producenci RIG mieli zamiar

stworzyć kartel światowy poprzez zastrzeżenie sobie rynków krajów macierzystych, wówczas przewidzieliby raczej klauzule ochronne w ramach pisemnego porozumienia, a nie wyłączałyby omawianych terytoriów z zakresu jego stosowania i nie opierałyby się na niepisemnym uzgodnieniu.

177 W związku z powyższym zdaniem skarżącej porozumienie GQ i porozumienie EQ nie mogą być uznane za dowody z dokumentów na okoliczność wystąpienia wspólnego uzgodnienia, tym bardziej że producenci japońscy nie brali udziału w porozumieniu EQ i nie wiedzieli o nim.

178 Ponadto porozumienie EQ potwierdza fakt, że producenci japońscy nie stanowili wiarygodnego zagrożenia na rynku europejskim, bowiem przewidywało ono, że w zakresie dotyczącym projektów europejskich jedynie producenci europejscy mieli przedstawiać oferty wsparcia. Oznacza to, że klienci europejscy nie uważali oferty pochodzącej od producenta japońskiego za wiarygodną.

179 Po drugie, skarżąca dodaje, że jej pracownicy nie mieli wiedzy o wspólnym uzgodnieniu i żaden z nich nie brał udziału w związanych z tym działaniach.

180 Podobnie Komisja nie wzięła pod uwagę dowodów, w tym zeznań, przedstawionych przez skarżącą, Hitachi, Siemens, Toshiba i VA TECH, które wskazywały, że wspólne uzgodnienie nigdy nie istniało.

181 W tym kontekście wartość dowodów pochodzących od Siemens a i VA TECH jest jeszcze większa w związku z tym, że te dwa przedsiębiorstwa nie miały interesu w tym, by kwestionować istnienie wspólnego uzgodnienia, ponieważ ich udział w naruszeniu został wykazany poprzez inne dowody.

182 Komisja kwestionuje zasadność argumentów skarżącej.

— Ocena Sądu

183 Po pierwsze, strony zgadzają się, że porozumienie GQ przewiduje organizację kartelu dotyczącego projektów RIG na poziomie światowym. Jednakże skarżąca twierdzi po pierwsze, iż porozumienie to nie wspomina o wspólnym uzgodnieniu i po drugie, że zgodnie z jego załącznikiem 2 wspomniane porozumienie wyklucza z jego zakresu stosowania Japonię, dwanaście ówczesnych państw członkowskich Wspólnoty Europejskiej oraz pięć innych państw Europy Zachodniej.

184 Porozumienie EQ stanowi z kolei porozumienie wykonujące porozumienie GQ i odnosi się w szczególności do podziału wspólnego limitu „europejskiego” przewidzianego w porozumieniu GQ. Porozumienie EQ zostało zawarte jedynie przez przedsiębiorstwa europejskie. Skarżąca nie była więc jego stroną. Ponadto porozumienie to nie wspomina wyraźnie o wspólnym uzgodnieniu.

185 W tych okolicznościach porozumienia GQ i porozumienia EQ nie można uznać za dowody z dokumentów na zaistnienie wspólnego uzgodnienia.

186 Jednakże brak wyraźnego wskazania tego uzgodnienia w brzmieniu porozumienia GQ i porozumienia EQ nie oznacza, że owo uzgodnienie nie istniało. Zobowiązanie się grupy producentów, iż odstąpią od wejścia na rynek zastrzeżony dla innej grupy, takie jak zobowiązanie, które Komisja zarzuca japońskim producentom, opiera się bowiem na prostej koncepcji, która może być wdrożona w łatwy sposób. Podobnie wdrożenie to nie wymaga zasadniczo współdziałania zainteresowanych przedsiębiorstw. W konsekwencji zobowiązanie takie może w zupełności istnieć jako niepisane uzgodnienie, co umożliwia również zmniejszenie ryzyka jego wykrycia.

187 Podobnie w zakresie, w jakim producenci japońscy nie byli stronami porozumienia EQ, nie mógł ich dotyczyć obowiązek przedstawienia ofert wsparcia, określony w art. 6 ust. 4 owego porozumienia. W konsekwencji wskazana klauzula nie oznacza, że producenci japońscy nie byli uznawani za potencjalnych konkurentów na rynku EOG.

188 Należy ponadto wskazać, że jak zauważono w pkt 169 powyżej, zgodnie z pkt 4 części „E (E-Members)” załącznika 2 do porozumienia EQ europejscy producenci mogli decydować o zawiadomianiu grupy japońskich producentów o niektórych europejskich projektach RIG przed przydzieleniem danych projektów RIG.

189 Powyższa okoliczność pozwala na odrzucenie w pewnym zakresie argumentacji skarżącej, ponieważ sugeruje ona, że europejscy producenci uważali, iż japońscy producenci mogli być zainteresowani przynajmniej procesem przydzielania pewnych projektów RIG w EOG, i że byli zatem potencjalnymi konkurentami w odniesieniu do takich projektów.

- 190 Niemniej jednak żaden element porozumienia EQ ani inny dowód przedstawiony przez Komisję nie wskazuje, że omawiany mechanizm został wdrożony przez europejskich producentów lub że japońscy producenci wiedzieli o jego istnieniu.
- 191 Porozumienie EQ stanowi zatem jedynie poszlakę pozwalającą sądzić – jak twierdzi Komisja – iż japońscy producenci byli uważani za wiarygodnych konkurentów mogących dokonywać dostaw pewnych projektów RIG w EOG.
- 192 Po drugie, Komisja nie dopuściła się błędu, twierdząc, że oświadczenia i zeznania ABB, oświadczenia Fuji dotyczące istnienia wspólnego uzgodnienia oraz oświadczenia Hitachi dotyczące informowania i księgowania powinny być uznane za posiadające większą moc dowodową od twierdzeń skarżącej, Hitachi, Siemens, Toshiba i VA TECH podważających istnienie wspólnego uzgodnienia i od dowodów przedstawionych przez te przedsiębiorstwa.
- 193 W odróżnieniu bowiem od pierwszej ze wskazanych grup dowodów owe twierdzenia kwestionujące nie są sprzeczne z interesem danych przedsiębiorstw, ponieważ zmierzają one do podważenia wystąpienia naruszenia art. 81 WE i art. 53 porozumienia EOG. Stwierdzenie to ma również zastosowanie do zeznań pracowników i byłych pracowników, zważywszy, że po pierwsze nie chodzi tu zasadniczo o dowody niezależne, jak wskazano w pkt 59 powyżej. Po drugie, w zakresie dotyczącym wspólnego uzgodnienia, przedstawione zeznania nie dostarczyły nowych dowodów względem dowodów przedłożonych przez adresatów pisma w sprawie przedstawienia zarzutów.
- 194 Ponadto nie można uznać, że przedsiębiorstwa europejskie, w tym Siemens i VA TECH, nie miały interesu w kwestionowaniu istnienia wspólnego uzgodnienia, ponieważ uzgodnienie to było interpretowane przez Komisję w piśmie w sprawie przedstawienia zarzutów jako porozumienie kartelowe pomiędzy producentami europejskimi

i producentami japońskimi dotyczące rynku EOG i stanowiło w konsekwencji naruszenie art. 81 WE i art. 53 porozumienia EOG. Tego rodzaju stwierdzenie mogło naruszyć interesy producentów europejskich, przynajmniej potencjalnie, w przypadku gdyby inne zarzuty przedstawione im przez Komisję nie mogły zostać wykazane w sposób wymagany prawem.

- ¹⁹⁵ Mając na uwadze powyższe, należy stwierdzić, że dowody przedstawione przez skarżącą nie podważają wartości dowodów powołanych przez Komisję celem wykazania istnienia wspólnego uzgodnienia.

W przedmiocie przydzielenia projektów RIG w EOG

— Argumenty stron

- ¹⁹⁶ Skarżąca podnosi, że powołane dowody nie wykazują, że brała ona udział w przydzieleniu projektów RIG w EOG.
- ¹⁹⁷ Skarżąca przyznaje, że brała udział w spotkaniach z producentami europejskimi, lecz podnosi, że spotkania te dotyczyły wyłącznie porozumienia GQ i w związku z tym nie prowadziły do powstania naruszenia art. 81 WE lub art. 53 porozumienia EOG.

- 198 Skarżąca kwestionuje również twierdzenie, według którego producenci japońscy czasami zamierzali odpowiadać na zaproszenia do składania ofert dla projektów RIG w EOG. Skarżąca wskazuje, że poza jednym wyjątkiem nigdy nie otrzymała zaproszenia do składania ofert ze strony spółek europejskich w czasie trwania kartelu.
- 199 Co się tyczy różnych dowodów powołanych w zaskarżonej decyzji, skarżąca oświadcza, że nigdy nie powzięła wiadomości o listach projektów przedstawionych przez ABB i Fuji. W sposób wyraźny neguje ona twierdzenie, że wiedziała o hiszpańskim projekcie „MSP via GC” z roku 1997, którym miała się interesować zgodnie z jedną z list projektów przedstawionych przez ABB.
- 200 Podobnie dowody pochodzące od VA TECH powołane w motywie 204 zaskarżonej decyzji nie pozwalają na wykazanie związku pomiędzy projektami RIG w EOG i skarżącą lub innym producentem japońskim.
- 201 Komisja kwestionuje zasadność argumentów skarżącej.

— Ocena Sądu

- 202 Akta sprawy nie zawierają dowodów pozwalających na przyjęcie, że projekty RIG w EOG były przedmiotem dyskusji podczas spotkań w ramach porozumienia GQ, w których brali udział japońscy członkowie kartelu.

203 Podobnie z list projektów przedstawionych przez ABB i Fuji nie wynika, że projekty RIG w EOG były przedmiotem dyskusji z producentami japońskimi, z wyjątkiem podnoszonego zainteresowania skarżącej projektem „MSP via GC” w Hiszpanii. Tymczasem nie można wykluczyć, że wskazane zainteresowanie skarżącej owym projektem na liście projektów przedstawionych przez ABB wynikało z błędu, mając na uwadze obszerność omawianej listy projektów i okoliczność, że Komisja nie stwierdziła innych przypadków, w których producent japoński wyraziłby zainteresowanie projektem RIG w EOG. W każdym razie zawartość listy projektów ABB nie została potwierdzona innymi dowodami, a w szczególności listą projektów Fuji w zakresie dotyczącym projektu „MSP via GC” i w związku z tym nie może być uwzględniona w tym kontekście.

204 Ponadto w zakresie, w jakim Komisja wskazuje w motywie 125 zaskarżonej decyzji, że producenci japońscy czasem rozważali przedstawienie odpowiedzi na europejskie zaproszenia do składania ofert, lecz generalnie je ostatecznie odrzucali i informowali producentów europejskich o danych projektach, opiera się ona jedynie na oświadczeniach ABB i na zeznaniach pracowników tej spółki. Jednakże w braku potwierdzenia poprzez inne dowody stwierdzenie to nie powinno być brane pod uwagę.

205 Wreszcie odrębne notatki przedstawiciela VA TECH, o których mowa w motywie 204 zaskarżonej decyzji, zawierają po pierwsze wskazanie projektu RIG w EOG i po drugie, stwierdzenie, wedle którego należało omówić „pakiet” projektów RIG z producentami japońskimi. Jednakże obydwa fragmenty są oddzielone wieloma stronami notatek dotyczących innych kwestii. Ponadto wskazanie przedsiębiorstw japońskich jest bezpośrednio poprzedzone notatkami dotyczącymi projektu RIG poza EOG. W tych okolicznościach wskazane notatki nie umożliwiają wyciągnięcia wniosku dotyczącego zainteresowania przedsiębiorstw japońskich projektami RIG w Europie.

206 Mając na uwadze powyższe, należy stwierdzić, iż nie zostało wykazane, że przedsiębiorstwa japońskie brały udział w przydzieleniu projektów RIG w EOG.

Ocena ogólna

— Argumenty stron

207 Skarżąca podnosi na wstępie, że wbrew twierdzeniom Komisji ochrona rynków krajowych obydwu grup producentów nie była konieczna. Zdaniem skarżącej nie zachodziło ryzyko lub niebezpieczeństwo, że producenci japońscy staną się konkurentami na rynku europejskim i vice versa. Skarżąca podnosi również, że została jedynie wyjątkowo zaproszona do przedstawienia oferty dotyczącej projektu RIG w EOG w czasie trwania zarzucanego kartelu.

208 Skarżąca dodaje, że przedmiot i treść wspólnego uzgodnienia nie zostały określone. Jej zdaniem dowody przedstawione przez Komisję nie wskazywały ani członków wspólnego uzgodnienia, ani daty jego zawarcia, ani również dalszych jego losów po wycofaniu się przez Siemens i Hitachi z kartelu w 1999 r. W związku z tym dowody przedstawione przez ABB nie wskazują na porozumienie kartelowe, lecz stanowią „nieświadome wyrażenie”, że producenci japońscy nie byli w stanie wejść na rynek europejski i vice versa.

209 Ponadto Komisja nie uwzględniła konsekwencji wycofania się spółek Siemens i Hitachi z kartelu. Zdaniem skarżącej, gdyby przyjąć, że strony stanowiły dla siebie

wzajemnie wiarygodne, konkurencyjne zagrożenie na odpowiednich rynkach krajów macierzystych, wspólne uzgodnienie zostałyby podważone wskutek wycofania się dwóch podstawowych uczestników porozumienia GQ. Ponadto w okresie dwóch lat, w których Siemens i Hitachi nie brały udziału w porozumieniu, Hitachi powinna była odnotować sprzedaż w Europie, a Siemens powinien był odnotować sprzedaż w Japonii.

²¹⁰ Wreszcie skarżąca podnosi, że nie należy brać pod uwagę twierdzeń Komisji dotyczących „krajów macierzystych” i znaczenia mechanizmu informowania i księgowania. Zdaniem skarżącej twierdzenia te, w szczególności te, wedle których przedsiębiorstwa japońskie miały wiedzę o „krajach macierzystych”, nie opierają się na innych dowodach niż jedynie zeznania pana M. Tymczasem oświadczenia pana M. – wedle których kraje macierzyste i ich udział zostały wykazane, omawianie tej kwestii nie było konieczne i aspekt ten poprzedzał porozumienie GQ – zostały podważone przez inne dowody powołane przez Komisję, wedle których okoliczności te ewoluowały w czasie. W konsekwencji zeznania pana M. nie są w tym zakresie wiarygodne.

²¹¹ Komisja kwestionuje zasadność argumentów skarżącej.

— Ocena Sądu

²¹² Z analizy dokonanej w pkt 107–175 powyżej wynika po pierwsze, że oświadczenia ABB, zeznania jej pracowników i jego byłego pracownika wskazują na istnienie uzgodnienia, zgodnie z którym producenci europejscy i japońscy zobowiązali się wzajemnie do odstąpienia od wejścia na rynki krajowe drugiej grupy. Dowody te

pozwalają również na określenie stron uzgodnienia, w tym skarżącej, oraz na wyciągnięcie wniosku, że jakkolwiek uzgodnienie to prawdopodobnie poprzedzało porozumienie GQ, zostało ono zawarte najpóźniej w chwili zawierania porozumienia GQ.

- 213 Po drugie, istnienie wskazanego wzajemnego uzgodnienia zostało potwierdzone propozycją przedstawioną przez Alstom podczas spotkania w dniu 10 lipca 2002 r. Istnienie zobowiązania przedsiębiorstw japońskich do odstąpienia od wejścia na rynek europejski zostało również potwierdzone oświadczeniami spółki Fuji.
- 214 Po trzecie, z oświadczeń i zeznań ABB, potwierdzonych oświadczeniami Hitachi wynika, że producenci japońscy zgodzili się, przynajmniej w zakresie dotyczącym lat 1988–1999, na regularne informowanie o wynikach przydzielania niektórych projektów RIG w EOG i ich księgowanie w ramach wspólnego limitu „europejskiego” przewidzianego w porozumieniu GQ. W związku z tym zgodnie z pkt 4 części „E (E-Members)” załącznika 2 do porozumienia EQ producenci europejscy przewidzieli możliwość przekazywania producentom japońskim szczegółów dotyczących niektórych projektów RIG w EOG przed ich przydzieleniem. Te dwie okoliczności wskazują, że wbrew temu, co podnosi skarżąca, producenci japońscy byli uważani za wiarygodnych konkurentów w zakresie dostaw niektórych projektów RIG w EOG, lecz zobowiązali się do odstąpienia od wejścia na rynek europejski w zamian za większą część projektów RIG w innych regionach. Są to zatem dowody pośrednie na okoliczność istnienia wzajemnego uzgodnienia pomiędzy producentami europejskimi i producentami japońskimi.
- 215 W związku z tym dowody przedstawione przez Komisję popierają jej twierdzenia dotyczące istnienia wspólnego uzgodnienia, jak zostały one streszczone w pkt 90 powyżej. Natomiast dowody powołane przez skarżącą i ocenione w pkt 183–195 powyżej nie nadają się do tego, by obalić wskazane twierdzenia.

216 W tym względzie należy wskazać, że nie zostało wykazane, iż przedsiębiorstwa japońskie brały udział wraz z producentami europejskimi w przydzielaniu projektów RIG w EOG. Jednakże należy wskazać, że mając na uwadze charakter ich zarzucanego zobowiązania zgodnie ze wspólnym uzgodnieniem, ich udział w tym działaniu nie byłby przydatny. Producenci japońscy nie mieli bowiem żadnego interesu w uczestniczeniu w samym przydzielaniu projektów RIG w EOG, których zobowiązali się nie podejmować. Ich jedyny interes leżał w powzięciu informacji o wartości danych projektów i o tożsamości ich wykonawców celem umożliwienia kontrolowania księgowania w ramach wspólnego limitu „europejskiego” przewidzianego w porozumieniu GQ. Przynajmniej w zakresie dotyczącym okresu pomiędzy 1988 r. a 1999 r. informacje te były przekazywane producentom japońskim poprzez mechanizm informowania.

217 Co się tyczy konsekwencji wycofania się spółek Siemens i Hitachi z kartelu, należy, po pierwsze, wskazać, że z motywu 187 zaskarżonej decyzji oraz z zeznań pana M. wynika, że zdarzenie to wpłynęło negatywnie na skuteczność kartelu, jednak nie uległ on „załamaniu”. Po drugie, okres wycofania się dwóch przedsiębiorstw był niewystarczający dla znaczącego wejścia na rynek EOG, mając na względzie występowanie pewnych przeszkód technicznych i handlowych, czego Komisja nie kwestionowała, a także okoliczność, że uprzywilejowana pozycja różnych producentów na ich rynkach krajowych została sztucznie wzmocniona istnieniem kartelu w latach 1988–1999, i wreszcie okoliczność, że inni producenci nosili się z zamiarem przyjęcia retorsji względem spółek Siemens i Hitachi, jak wynika z zeznań pana M.

218 Wreszcie nie jest konieczne wykazywanie, po pierwsze, że mechanizm informowania i księgowania nie dotyczył projektów RIG w europejskich państwach macierzystych i po drugie, że Japonia była państwem macierzystym, aby wskazany mechanizm mógł zostać uznany za znaczącą poszlakę istnienia wspólnego uzgodnienia zgodnie z tokiem rozumowania przedstawionym w pkt 174 i 214 powyżej. Wobec powyższego brak ewentualnego potwierdzenia zeznań pana M. w tym aspekcie nie ma znaczenia.

- 219 Należy również wskazać, że nie można stwierdzić żadnej niespójności pomiędzy zeznaniami pana M. a innymi dowodami powołanymi przez Komisję w zakresie dotyczącym koncepcji krajów macierzystych. Wedle pana M. sama koncepcja wspólnego uzgodnienia, jako wzajemnego zobowiązania do odstąpienia od wejścia na rynki krajowe drugiej grupy, została w rzeczywistości wykazana, nie było konieczności jej omawiania i poprzedzała ona porozumienie GQ. Stwierdziwszy powyższe, w dalszym toku zeznań sam pan M. wskazał, że w niektórych przypadkach udział danego kraju macierzystego rozwijał się w związku z fuzjami różnych zainteresowanych podmiotów.
- 220 Mając na uwadze powyższe, należy stwierdzić, że istnienie wspólnego porozumienia zostało wykazane w sposób wymagany prawem i że Komisja nie przekroczyła swych kompetencji, ustanawiając sankcję za udział skarżącej w tym uzgodnieniu.
- 221 W związku z powyższym należy oddalić zarzut pierwszy.
- 222 Ponadto, jak wskazano w pkt 95 powyżej, mając na uwadze, że Komisja nie oparła się wyłącznie na zachowaniu wskazanych przedsiębiorstw na rynku, by wywieść wystąpienie zarzucanego naruszenia, skarżącej nie wystarczy zastąpienie twierdzeń Komisji innym logicznym wyjaśnieniem okoliczności faktycznych. W związku z tym należy oddalić zarzut trzeci.
- 223 Podobnie wniosek, wedle którego istnienie wspólnego uzgodnienia zostało wykazane w sposób wymagany prawem, oznacza, że Komisja spełniła swe obowiązki związane z ciężarem dowodu i dochowała zatem zasady domniemania niewinności. W związku z tym należy oddalić zarzut czwarty.

²²⁴ Z powyższego wynika wreszcie, że Komisja mogła stwierdzić wystąpienie wspólnego uzgodnienia, nie uwzględniając, jako dowodów obciążających, uwag Fuji, które nie zostały przekazane skarżącej, oraz podnoszonego jako neutralne stanowiska spółek Alstom i Arevy. W konsekwencji, zgodnie ze wskazaniami zawartymi w pkt 51 powyżej, należy ostatecznie oddalić zarzut czternasty dotyczący podniesionego naruszenia prawa dostępu do akt.

W przedmiocie zarzutu drugiego dotyczącego braku wykazania przez Komisję wystąpienia porozumienia naruszającego art. 81 WE i art. 53 porozumienia EOG

— Argumenty stron

²²⁵ Skarżąca podnosi, że Komisja nie zidentyfikowała porozumienia uzasadniającego zastosowanie art. 81 WE i art. 53 porozumienia EOG. Zdaniem skarżącej Komisja nie wskazała chwili, w której strony wyraziły wspólną wolę zachowania się na rynku w określony sposób i nie przedstawiła dowodów dotyczących kontaktów, rozmów lub porozumień między nimi. W braku tych dowodów wskazane przepisy nie umożliwiają zakazania danym podmiotom dojścia do tego samego wniosku w pewnych kwestiach.

²²⁶ Komisja kwestionuje zasadność argumentów skarżącej.

— Ocena Sądu

- 227 Zgodnie z orzecznictwem Komisja jest zobowiązana do zebrania zgodnych i wystarczająco dokładnych dowodów w celu uzasadnienia twierdzenia, że zarzucane naruszenie stanowi porozumienie lub uzgodnioną praktykę w rozumieniu art. 81 ust. 1 WE (wyrok Sądu z dnia 21 stycznia 1999 r. w sprawach połączonych T-185/96, T-189/96 i T-190/96 Riviera Auto Service i in. przeciwko Komisji, Rec. s. II-93, pkt 47). Cytowane orzecznictwo ma zastosowanie w drodze analogii do art. 53 ust. 1 porozumienia EOG.
- 228 W niniejszej sprawie w zaskarżonej decyzji Komisja nie wyraziła w sposób wyraźny swego stanowiska w kwestii, czy zachowanie zarzucane przedsiębiorstwom japońskim stanowiło porozumienie, czy też uzgodnioną praktykę. W motywie 248 zaskarżonej decyzji Komisja ograniczyła się do wskazania, że naruszenie składało się z wielu działań mogących zostać zakwalifikowanych jako porozumienia lub jako uzgodnione praktyki.
- 229 W związku z tym należy po pierwsze zbadać, czy wspólne uzgodnienie stanowi porozumienie pomiędzy przedsiębiorstwami w rozumieniu art. 81 ust. 1 WE i art. 53 ust. 1 porozumienia EOG.
- 230 W tym względzie, dla istnienia porozumienia w rozumieniu wskazanych powyżej przepisów wystarczy, aby dane przedsiębiorstwa wyraziły wspólną wolę postępowania na rynku w określony sposób (zob. analogicznie ww. w pkt 86 wyrok w sprawie Cimenteries CBR i in. przeciwko Komisji, pkt 958 i przytoczone tam orzecznictwo). Uwzględnienie konkretnych skutków porozumienia nie jest konieczne, jeżeli okaże się, że jego celem jest zapobieżenie, ograniczenie lub zakłócenie konkurencji (zob.

ww. w pkt 86 wyrok w sprawie Cimenteries CBR i in. przeciwko Komisji, pkt 837 i przytoczone tam orzecznictwo).

231 W niniejszej sprawie, z różnych dowodów przedłożonych przez Komisję, a w szczególności z oświadczeń spółek ABB i Fuji oraz z zeznań pana M. i pana V.-A. wynika, że najpóźniej w chwili zawierania porozumienia GQ producenci europejscy i japońscy zobowiązali się wzajemnie do odstąpienia od wejścia na rynki krajowe drugiej grupy. Istnienie wzajemnego zobowiązania nieuchronnie oznacza, że istnieje wspólna wola, i to nawet przy braku dowodów pozwalających ustalić w dokładny sposób, kiedy wola ta została wyrażona, lub nadających formę owemu wyrażeniu woli. Ponadto z pkt 116 powyżej wynika, że pan M. uważał, iż nie było konieczne omawianie wspólnego uzgodnienia podczas dyskusji, w których brał on udział, ponieważ treść owego uzgodnienia była rozumiana, akceptowana i wykonywana przez wszystkich uczestników kartelu bez konieczności przeprowadzania wyraźnych rozmów. Ponadto, jak wskazano w pkt 123 powyżej, pan V.-A. oświadczył, że brał udział w wyraźnych rozmowach pomiędzy przedsiębiorstwami europejskimi i przedstawicielem przedsiębiorstwa japońskiego w przedmiocie poszanowania wspólnego uzgodnienia.

232 Podobnie potwierdzona przez oświadczenia i zeznania ABB oraz przez oświadczenia Hitachi okoliczność, że producenci japońscy przez wiele lat akceptowali informacje o wynikach przydzielania niektórych projektów RIG w EOG i kontrolowali ich księgowanie w ramach wspólnego limitu „europejskiego” przewidzianego w porozumieniu GQ, jest nie do pogodzenia z twierdzeniem o zwykłej zbieżności zachowań konkurentów w braku jakiegokolwiek zgodności oświadczeń woli.

233 Ponadto wspólne uzgodnienie miało na celu określenie zachowania przedsiębiorstw japońskich względem rynku EOG, ponieważ przedsiębiorstwa te zobowiązały się do odstąpienia od wejścia na ten rynek. W związku z tym omawiane uzgodnienie stanowiło zastrzeżenie rynku EOG na rzecz producentów europejskich.

- 234 W konsekwencji Komisja prawidłowo stwierdziła, że wspólne uzgodnienie stanowiło porozumienie pomiędzy przedsiębiorstwami w rozumieniu art. 81 ust. 1 WE i art. 53 ust. 1 porozumienia EOG.
- 235 W tych okolicznościach brak jest konieczności przeprowadzania dodatkowego badania, czy wspólne uzgodnienie stanowiło uzgodnioną praktykę w rozumieniu wskazanych przepisów.
- 236 Mając na uwadze powyższe, należy oddalić zarzut drugi.

W przedmiocie zarzutu trzynastego dotyczącego popełnienia przez Komisję błędu przy obliczaniu czasu trwania kartelu

— Argumenty stron

- 237 Skarżąca podnosi po pierwsze, że po wycofaniu się przez spółkę Siemens z kartelu we wrześniu 1999 r. ścisła grupa obejmująca pozostałe przedsiębiorstwa przekształciła się w bardziej swobodne forum dyskusyjne bez celu antykonkurencyjnego w zakresie dotyczącym Unii Europejskiej i bez takiego skutku.
- 238 Po drugie, podjęcie przez Siemens udziału w kartelu w 2002 r. nie doprowadziło do porozumień mających na celu ograniczenie konkurencji w Europie i niewywołujących takiego skutku, ponieważ Hitachi odrzuciła propozycję Alstom zmierzającą do tego, by rynki europejskie i japońskie zostały zastrzeżone odpowiednio dla producentów europejskich i japońskich.

- 239 W konsekwencji skarżąca uważa, że dopuszczono się błędu, nakładając na nią grzywnę za okres od dnia 1 września 1999 r. do dnia 11 maja 2004 r. lub przynajmniej od dnia 10 lipca 2002 r. do dnia 11 maja 2004 r.
- 240 Komisja kwestionuje zasadność argumentów skarżącej.

— Ocena Sądu

- 241 Zgodnie z orzecnictwem w sytuacji gdy ma miejsce spór w przedmiocie istnienia naruszenia, wymóg pewności prawa, z którego muszą korzystać podmioty gospodarcze, oznacza, że Komisja, na której spoczywa ciężar udowodnienia stwierdzonych przez nią naruszeń, przedstawia materiał dowodowy wykazujący w sposób wymagany prawem istnienie okoliczności faktycznych noszących znamiona naruszenia. Jeśli chodzi w szczególności o zarzucany czas trwania naruszenia, ta sama zasada pewności prawa zobowiązuje Komisję – w przypadku braku materiału dowodowego potwierdzającego bezpośrednio czas trwania naruszenia – do przedstawienia przynajmniej dowodów odnoszących się do faktów wystarczająco zbliżonych w czasie, tak by można było rozsądnie przyjąć, że naruszenie to trwało nieprzerwanie między dwiema określonymi datami (wyroki Sądu: z dnia 7 lipca 1994 r. w sprawie T-43/92 Dunlop Slazenger przeciwko Komisji, Rec. s. II-441, pkt 79; z dnia 6 lipca 2000 r. w sprawie T-62/98 Volkswagen przeciwko Komisji, Rec. s. II-2707, pkt 188; z dnia 5 kwietnia 2006 r. w sprawie T-279/02 Degussa przeciwko Komisji, Zb.Orz. s. II-897, pkt 114, 153).
- 242 Ponadto okoliczność, że dowód istnienia ciągłego naruszenia nie został przedstawiony dla niektórych określonych okresów, nie stanowi przeszkody, by naruszenie to było postrzegane jako ciągłe w całościowym okresie dłuższym niż wspomniane

okresy, gdy takie stwierdzenie opiera się na obiektywnych i zgodnych poszlakach. W przypadku naruszenia rozciągającego się na kilka lat okoliczność, że kartel ujawniał się w różnych okresach, z krótszymi lub dłuższymi przerwami, pozostaje bez wpływu na fakt jego istnienia, o ile poszczególne działania, które składają się na to naruszenie, służą osiągnięciu tego samego celu i wpisują się w ramy pojedynczego naruszenia o charakterze ciągłym (wyrok Trybunału z dnia 21 września 2006 r. w sprawie C-113/04 P Technische Unie przeciwko Komisji, Zb.Orz. s. I-8831, pkt 169).

²⁴³ W niniejszej sprawie należy na wstępie zauważyć, że w związku z tym, iż zobowiązanie przedsiębiorstw japońskich na podstawie wspólnego uzgodnienia nie stanowiło aktywnego działania, lecz zaniechanie, w istocie trudne jest wykazanie, że to uzgodnienie było dochowywane w sposób ciągły.

²⁴⁴ Niemniej jednak, po pierwsze, z zeznań pan M. wynika, że aż do zakończenia jego współuczestnictwa w kartelu w czerwcu 2002 r. zarówno porozumienie GQ, jak również wspólne uzgodnienie były stale wykonywane wraz z udziałem przedsiębiorstw japońskich innych niż Hitachi, pomimo że brak udziału tej spółki oraz spółki Siemens czynił omawiane działania mniej skutecznymi. Pozostałe zeznania pracowników ABB potwierdzają, że wspólne uzgodnienie było kontynuowane pomiędzy lipcem 2002 r. a majem 2004 r. Treść odpowiednich zeznań została również odzwierciedlona w oświadczeniach ABB.

²⁴⁵ Po drugie, w odpowiedzi na pismo w sprawie przedstawienia zarzutów, Fuji potwierdziła, że przedsiębiorstwa japońskie brały udział w naruszeniu, w tym również we wspólnym uzgodnieniu do września 2000 r., daty, w której wedle jej twierdzenia wycofała się z kartelu.

- 246 Po trzecie, w pkt 144 powyżej stwierdzono, że na spotkaniu w dniu 10 lipca 2002 r. Alstom zaproponowała rozszerzenie wspólnego uzgodnienia na państwa Europy Środkowej i Wschodniej. Okoliczność ta oznacza, że wbrew twierdzeniom skarżącej wskazane uzgodnienie miało miejsce zarówno w dniu spotkania, jak również w pewnym czasie poprzedzającym to spotkanie i następującym po nim.
- 247 Po czwarte, trwała nieobecność producentów japońskich na europejskim rynku projektów RIG w omawianym czasie również stanowi poszlakę pozwalającą przyjąć, że wspólne uzgodnienie było stale wykonywane.
- 248 Po piąte, w związku z tym, że po pierwsze skarżąca nie sprzeciwiła się w sposób wyraźny stwierdzeniu Komisji, że miało miejsce jedno naruszenie obejmujące w szczególności wspólne uzgodnienie i porozumienie GQ oraz, po drugie, że w ramach badania zarzutów od pierwszego do czwartego Sąd nie stwierdził, by Komisja dopuściła się błędu w tym względzie, należy stwierdzić, że dowód stałego funkcjonowania porozumienia GQ stanowi istotną poszlakę wskazującą na okoliczność, że również wspólne uzgodnienie było wykonywane w tym czasie. Mając bowiem na uwadze jednolity charakter naruszenia, należy przyjąć, że ustanie wspólnego uzgodnienia doprowadziłoby do uszczerbku w funkcjonowaniu porozumienia GQ.
- 249 Skarżąca nie kwestionuje stwierdzeń dokonanych w motywach 191–198 zaskarżonej decyzji, dotyczących wymiany serii faksów dotyczących przydzielenia projektu zgodnie z porozumieniem GQ w grudniu 2000 r. i w styczniu 2001 r., spotkań w ramach porozumienia GQ, które miały być przeprowadzone w 2000 r. i w 2001 r. oraz porozumień dotyczących niektórych projektów RIG, zawartych w 1998 r. i w 1999 r. i pozostających w mocy do października 2001 r.

250 Podobnie skarżąca nie powołuje argumentów, które podważałyby w szczególności stwierdzenia Komisji dokonane w motywach 199–216 zaskarżonej decyzji, dotyczące podjęcia przez Hitachi, Siemens i VA TECH udziału w kartelu i dalszego trwania kartelu pomiędzy lipcem 2002 r. a 2004 r.

251 W świetle tych okoliczności nie można przyjąć argumentacji skarżącej, wedle której we wskazanym okresie spotkania w ramach porozumienia GQ stały się forum dyskusyjnym bez przedmiotu antykonkurencyjnego i bez takiego skutku, tym bardziej że owa argumentacja nie została potwierdzona innymi dowodami niż nieuzasadnione oświadczenia Toshiba.

252 W związku z powyższym należy stwierdzić, że dowody przedstawione przez Komisję dotyczące wykonania wspólnego uzgodnienia i porozumienia GQ pomiędzy wrześniem 1999 a majem 2004 r. odnoszą się do faktów wystarczająco bliskich w czasie, co oznacza, że przedstawiono dowód trwałego naruszenia w zakresie dotyczącym omawianego okresu.

253 W konsekwencji należy oddalić zarzut trzynasty.

254 W związku z tym, że żaden zarzut podniesiony na poparcie żądania głównego nie jest zasadny, żądanie to należy oddalić.

2. *W przedmiocie żądania ewentualnego zmierzającego do stwierdzenia nieważności art. 2 lit. g) i h) zaskarżonej decyzji w zakresie dotyczącym skarżącej*

255 W pierwszej kolejności należy zbadać zarzut piąty dotyczący naruszenia przez Komisję zasad równego traktowania i proporcjonalności poprzez obliczenie kwoty wyjściowej grzywny nałożonej na skarżącą na podstawie obrotów za rok 2001.

Argumenty stron

256 Skarżąca podnosi, że Komisja naruszyła zasady równego traktowania i proporcjonalności poprzez obliczenie kwot wyjściowych grzywny producentów japońskich na podstawie ich światowych obrotów za rok 2001, podczas gdy odniosła się do roku 2003 w zakresie dotyczącym producentów europejskich.

257 Komisja nie podała obiektywnego uzasadnienia nierównego traktowania producentów japońskich. Zdaniem skarżącej okoliczność, że w ramach zgodnej z prawem strategii handlowej postanowiła wykonywać swą działalność w dziedzinie RIG poprzez TM T & D, jest w tym względzie bez znaczenia, ponieważ fluktuacje mające miejsce na rynku od 2003 r. wpłynęłyby na jej sytuację, nawet gdyby postanowiła inaczej. W niniejszej sprawie Komisja powinna była przyjąć jako kwotę wyjściową część obrotów TM T & D odpowiadających udziałowi w jej kapitale przypadającemu skarżącej. Ponadto ta sama metoda została zastosowana w przypadku spółki Schneider w zakresie dotyczącym jej udziału w spółce posiadanej wspólnie z VA TECH.

- 258 Ponadto zdaniem skarżącej metoda przyjęta przez Komisję doprowadziła do tego, że kwota wyjściowa nałożona na skarżącą została obliczona na podstawie roku, w którym sytuacja na rynku była zasadniczo odmienna od roku przyjętego w przypadku przedsiębiorstw europejskich, co skutkowało przecenieniem wagi jej udziału w naruszeniu. Skarżąca podnosi w tym zakresie, że pomiędzy 2001 r. i 2003 r. zarówno ogólnie rozpatrywane rynki europejskie i japońskie, jak również obroty w tej dziedzinie doznały znacznego spadku.
- 259 Komisja wskazuje na przysługujące jej uznanie co do wyboru elementów, które należy wziąć pod uwagę celem określenia grzywny, co wpływa na zakres kontroli sądowej w tej dziedzinie. Komisja wywodzi z powyższego, że argumenty oparte na ogólnych zasadach prawa mogą ograniczać zakres owego uznania jedynie wówczas, gdy zostało ono wykonane przy rażącym zlekceważeniu okoliczności faktycznych sprawy.
- 260 Komisja dodaje, że wówczas, gdy naruszenie należy zakwalifikować jako bardzo ciężkie – jak w niniejszej sprawie – ma ona prawo traktować przedsiębiorstwa w sposób zróżnicowany celem oddania rzeczywistej ich zdolności do wywołania znacznych szkód w konkurencji oraz celem zapewnienia wystarczającego skutku zniechęcającego.
- 261 W niniejszej sprawie kwota wyjściowa nałożona na skarżącą została określona na podstawie wskazanych powyżej czynników. Wybrano rok 2001, ponieważ był to ostatni rok przed przeniesieniem działalności skarżącej w dziedzinie RIG na TM T & D. Owo odmierne traktowanie jest zdaniem Komisji uzasadnione okolicznością, że przez większą część czasu trwania kartelu skarżąca brała w nim udział jako przedsiębiorstwo indywidualne, co oznacza, że sprzedaż w 2003 r. nie odzwierciedlała dokładnie rzeczywistej zdolności skarżącej do wywołania znacznych szkód w konkurencji.

- 262 Ponadto zdaniem Komisji sam fakt, że rok 2001 był dla skarżącej lepszy niż rok 2003, jest niewystarczający, by twierdzić, że kwota wyjściowa jest nieproporcjonalna.
- 263 Komisja wskazuje wreszcie, że nie określiła odmiennej kwoty wyjściowej dla TM T & D, aby nie nakładać na skarżącą nienależnego ciężaru.

Ocena Sądu

- 264 Na wstępie należy przypomnieć, że Komisja dysponuje zakresem uznania przy ustalaniu wysokości grzywien celem doprowadzenia do tego, aby zachowania przedsiębiorstw były zgodne z regułami konkurencji (zob. wyrok Sądu z dnia 29 kwietnia 2004 r. w sprawach połączonych T-236/01, T-239/01, od T-244/01 do T-246/01, T-251/01 i T-252/01 Tokai Carbon i in. przeciwko Komisji, Rec. s. II-1181, pkt 216 i przytoczone tam orzecznictwo).
- 265 Kwota grzywny jest ustalana przez Komisję według wagi naruszenia oraz, w danym przypadku, według jego czasu trwania. Waga naruszenia powinna zostać określona na podstawie takich kryteriów jak szczególne okoliczności sprawy, jej kontekst oraz odstrasżające działanie grzywien. Należy brać pod uwagę elementy obiektywne, takie jak rodzaj oraz czas trwania zachowań antykonkurencyjnych, ich ilość oraz intensywność, wielkość rynku dotkniętego naruszeniem oraz pogorszenie gospodarczego porządku publicznego. Analiza powinna również uwzględniać relatywne znaczenie oraz udział w rynku odpowiedzialnych przedsiębiorstw, a także ewentualny powrót do popełnienia naruszenia (ww. w pkt 39 wyrok w sprawie Aalborg Portland i in. przeciwko Komisji, pkt 89–91).

- 266 Jednakże za każdym razem, gdy Komisja postanawia nałożyć grzywny na podstawie prawa konkurencji, ma ona obowiązek przestrzegania ogólnych zasad prawa, do których należą zasady równego traktowania i proporcjonalności, zgodnie z wykładnią nadaną im przez sądy wspólnotowe (wyrok Sądu z dnia 27 września 2006 r. w sprawie T-59/02 Archer Daniels Midland przeciwko Komisji, Zb.Orz. s. II-3627, pkt 315).
- 267 Zgodnie z utrwalonym orzecznictwem zasada równego traktowania lub niedyskryminacji wymaga, by porównywalne sytuacje nie były traktowane w odmienny sposób oraz by odienne sytuacje nie były traktowane w taki sam sposób, chyba że jest to obiektywnie uzasadnione (zob. wyrok Sądu z dnia 14 maja 1998 r. w sprawie T-311/94 BPB de Eendracht przeciwko Komisji, Rec. s. II-1129, pkt 309 i przytoczone tam orzecznictwo).
- 268 W zakresie, w jakim celem określenia zależności między należnymi grzywnami należy oprzeć się na obrotach przedsiębiorstw uczestniczących w tym samym naruszeniu, konieczne jest ustalenie branego pod uwagę okresu, tak aby uzyskane obroty były porównywalne w największym możliwym stopniu (wyrok Trybunału z dnia 7 czerwca 1983 r. w sprawach połączonych od 100/80 do 103/80 Musique Diffusion française i in. przeciwko Komisji, Rec. s. 1825, pkt 122).
- 269 Z kolei zasada proporcjonalności wymaga, by akty instytucji wspólnotowych nie wykraczały poza to, co odpowiednie i konieczne do realizacji uzasadnionych celów, którym służy dane uregulowanie, przy czym w przypadku gdy istnieje możliwość wyboru spośród większej liczby odpowiednich środków, należy stosować ten najmniej dotkliwy, a wynikające z tego niedogodności nie mogą być nadmierne w stosunku do zamierzonych celów (wyroki Trybunału: z dnia 13 listopada 1990 r. w sprawie C-331/88 Fedesa i in., Rec. s. I-4023, pkt 13; z dnia 5 maja 1998 r. w sprawie C-180/96 Zjednoczone Królestwo przeciwko Komisji, Rec. s. I-2265, pkt 96).

270 Z motywów 480–490 zaskarżonej decyzji wynika, że przy określaniu kwoty wyjściowej Komisja postanowiła, zgodnie z pkt 1A wytycznych w sprawie metody ustalania grzywien, traktować uczestników kartelu w sposób zróżnicowany, według ich zdolności do wywołania szkód w konkurencji. W tym celu Komisja sklasyfikowała różne przedsiębiorstwa w pięć grup, kierując się wielkością ich światowych obrotów uzyskanych ze sprzedaży RIG. W tym kontekście Komisja ocenia, że obroty uzyskane na samym rynku EOG nie stanowią wiarygodnego kryterium oceny, ponieważ wspólne uzgodnienie miało na celu zapewnić nieobecność producentów japońskich na tym rynku.

271 Co się tyczy wyboru roku odniesienia, z motywów 481, 482 i 484 zaskarżonej decyzji wynika, że przy określaniu wartości sprzedaży światowej Komisja przyjęła za podstawę rok 2001 w zakresie dotyczącym skarżącej, Fuji, Hitachi i Toshiba, podczas gdy w przypadku producentów europejskich przyjęła za podstawę rok 2003, będący ostatnim pełnym rokiem naruszenia. Podobnie obliczenie kwoty wyjściowej grzywien skarżącej, Fuji, Hitachi i Toshiba za okres ich udziału w kartelu jako indywidualnych przedsiębiorstw zostało przeprowadzone na podstawie ich obrotów w 2001 r., podczas gdy obliczenie kwoty wyjściowej grzywien producentów europejskich zostało dokonane na podstawie ich obrotów w 2003 r.

272 W związku z tym należy stwierdzić, że Komisja nie postąpiła wobec producentów japońskich, w tym skarżącej, oraz wobec producentów europejskich w ten sam sposób w zakresie dotyczącym wyboru roku odniesienia. A zatem na podstawie orzecznictwa cytowanego powyżej w pkt 267 należy zweryfikować, czy istnieje obiektywne uzasadnienie owego odmiennego traktowania.

273 W tym względzie w motywie 482 zaskarżonej decyzji Komisja wskazała, że przyjęcie roku 2001 w zakresie dotyczącym skarżącej było uzasadnione faktem, że przez

większą część czasu trwania naruszenia skarżąca brała udział w kartelu jako przedsiębiorstwo indywidualne, a nie poprzez posiadaną wspólnie spółkę TM T & D, która w 2002 r. podjęła działalność skarżącej i Toshiba w dziedzinie RIG.

- 274 Na rozprawie Komisja uściśliła, że jej celem było uwzględnienie nierównej sytuacji konkurencyjnej dwóch akcjonariuszy TM T & D w chwili utworzenia tej spółki, w związku z faktem, że skarżąca posiadała znacznie większy udział w rynku światowym RIG niż Toshiba. Wedle Komisji odniesienie się do ostatniego pełnego roku uczestnictwa skarżącej i Toshiba w kartelu, w charakterze przedsiębiorstw indywidualnych, a więc do roku 2001, pozwoliło oddać ową nierówność przy określaniu kwot grzywien, odmiennie niż przy zastosowaniu metody polegającej na podzieleniu obrotów TM T & D uzyskanych w 2003 r. na dwóch akcjonariuszy odpowiednio wedle ich udziałów we wspólnie posiadanej spółce.
- 275 Cel wskazany przez Komisję jest zgodny z prawem, ponieważ pozwala na porównanie zdolności do wywołania szkód w konkurencji przez akcjonariuszy posiadanej wspólnie spółki w czasie poprzedzającym jej utworzenie. Ponadto z motywu 489 za-skarżonej decyzji wynika, że ten sam cel został przyjęty w sprawie Schneider, jednak w braku wiedzy o obrotach tej spółki w 2001 r. lub w 2003 r. Komisja przyjęła jako kwotę wyjściową udział Schneider w kapitale wspólnie posiadanej spółki. Natomiast w przypadku skarżącej informacja o obrotach jest dostępna w zakresie dotyczącym zarówno roku 2001, jak również roku 2003.
- 276 Jednakże w niniejszej sprawie Komisja mogła użyć innych metod, by osiągnąć zamierzony cel, nie traktując producentów japońskich i producentów europejskich w sposób nierówny w zakresie dotyczącym wyboru roku odniesienia. Na przykład przy ustalaniu grzywien skarżącej i Toshiba dla okresu poprzedzającego utworzenie TM

T & D Komisja mogła użyć jako podstawy kwoty wyjściowej grzywny tej spółki, obliczonej na podstawie obrotów za rok 2003 podzielonej pomiędzy skarżącą i Toshibaę według stosunku sprzedaży RIG dokonanych przez nie w czasie ostatniego roku poprzedzającego utworzenie wspólnej spółki, a więc w 2001 r.

277 W związku z tym należy stwierdzić, że w niniejszej sprawie wola Komisji wiernego odtworzenia, w ramach określania grzywien, pozycji skarżącej i Toshiba nie uzasadnia nierównego traktowania skarżącej.

278 Mając na uwadze powyższe, należy stwierdzić, że wybierając rok 2001 jako rok odniesienia celem określenia wartości sprzedaży światowej producentów japońskich i celem określenia grzywny nałożonej na skarżącą w związku z jej indywidualnym uczestnictwem w kartelu, Komisja naruszyła zasadę równości traktowania.

279 To naruszenie prowadzi bezpośrednio do nieważności obliczenia grzywny nałożonej na skarżącą w art. 2 lit. g) zaskarżonej decyzji w związku z jej uczestnictwem w kartelu w charakterze indywidualnego przedsiębiorstwa. Pośrednio wpływa ono również, poprzez określenie wartości sprzedaży światowej i udziałów w rynku, na obliczenie grzywny nałożonej na skarżącą w art. 2 lit. h) zaskarżonej decyzji w zakresie dotyczącym okresu funkcjonowania TM T & D.

280 W związku z powyższym należy uwzględnić zarzut piąty i w konsekwencji stwierdzić nieważność art. 2 lit. g) i h) zaskarżonej decyzji.

- 281 Ponadto brak jest konieczności rozpatrywania podniesionych przez skarżącą zarzutów od szóstego do dwunastego. Nawet gdyby te zarzuty zostały uwzględnione, nie doprowadziłyby to do stwierdzenia nieważności zaskarżonej decyzji w większym zakresie, niż miało to miejsce w poprzednim punkcie.
- 282 Wreszcie mając na uwadze, że żądanie ewentualne skarżącej zostało uwzględnione, brak jest konieczności orzekania w przedmiocie jej dalszego żądania ewentualnego, a także w przedmiocie jej wniosku o przyjęcie środków organizacji postępowania.

W przedmiocie kosztów

- 283 Zgodnie z art. 87 § 3 regulaminu postępowania w razie częściowego tylko uwzględnienia żądań każdej ze stron Sąd może postanowić, że koszty zostaną rozdzielone albo że każda ze stron poniesie własne koszty.
- 284 W związku z tym, że wniosek o stwierdzenie nieważności art. 1 zaskarżonej decyzji został oddalony, skarżąca przegrała sprawę w przeważającej części jej żądań, nawet jeśli pozostała część jej żądań została uwzględniona.

285 W tych okolicznościach należy orzec, że skarżąca ponosi trzy czwarte kosztów poniesionych przez strony przed Sądem i że Komisja ponosi jedną czwartą owych kosztów.

Z powyższych względów

SĄD (druga izba)

orzeka, co następuje:

- 1) **Stwierdza się nieważność art. 2 lit. g) i h) decyzji Komisji C(2006) 6762 wersja ostateczna z dnia 24 stycznia 2007 r. dotyczącej postępowania na podstawie art. 81 [WE] i art. 53 porozumienia EOG (sprawa COMP/F/38.899 – Rozdzielnicze z izolacją gazową) w zakresie dotyczącym Mitsubishi Electric Corp.**

- 2) **W pozostałym zakresie skarga zostaje oddalona.**

- 3) **Mitsubishi Electric ponosi trzy czwarte kosztów poniesionych przez strony przed Sądem.**

- 4) **Komisja Europejska ponosi jedną czwartą kosztów poniesionych przez strony przed Sądem.**

Pelikánová

Jürimäe

Soldevila Fragoso

Wyrok ogłoszono na posiedzeniu jawnym w Luksemburgu w dniu 12 lipca 2011 r.

Podpisy

Spis treści

Okoliczności powstania sporu	II - 4229
1. Skarżąca	II - 4229
2. Produkty	II - 4230
3. Postępowanie administracyjne	II - 4230
4. Zaskarżona decyzja	II - 4231
Przebieg postępowania i żądania stron	II - 4233
Co do prawa	II - 4236
1. W przedmiocie żądania głównego zmierzającego do stwierdzenia nieważności zaskarżonej decyzji w zakresie dotyczącym skarżącej i TM T & D	II - 4238
W przedmiocie zarzutu czternastego dotyczącego naruszenia przez Komisję praw do obrony skarżącej i jej prawa do sprawiedliwego procesu poprzez brak udostępnienia skarżącej dowodów obciążających i odciążających	II - 4238
Argumenty stron	II - 4238
Ocena Sądu	II - 4240
W przedmiocie zarzutu piętnastego dotyczącego naruszenia przez Komisję praw do obrony skarżącej poprzez brak poinformowania jej o wnioskach dotyczących teorii kompensaty właściwej dla wspólnego uzgodnienia	II - 4247
Argumenty stron	II - 4247
Ocena Sądu	II - 4248
II - 4310	

W przedmiocie zarzutów pierwszego, trzeciego i czwartego dotyczących braku wykazania przez Komisję uczestnictwa skarżącej w zarzucanym kartelu, popełnienia przez Komisję błędu poprzez odrzucenie dowodów wyjaśniających nieobecność skarżącej na rynku europejskim i brak możliwości wejścia na ten rynek oraz naruszenia przez Komisję regulacji dotyczących dowodów poprzez odwrócenie ciężaru dowodu i naruszenia w ten sposób domniemania niewinności	II - 4250
W przedmiocie dowodów przedstawionych przez ABB	II - 4258
— Argumenty stron	II - 4258
— Ocena Sądu	II - 4260
W przedmiocie potwierdzenia dowodów przedstawionych przez ABB	II - 4267
— Argumenty stron	II - 4267
— Ocena Sądu	II - 4268
W przedmiocie mechanizmu informowania i księgowania	II - 4272
— Argumenty stron	II - 4272
— Ocena Sądu	II - 4274
W przedmiocie dowodów przedstawianych jako zaprzeczające wystąpieniu wspólnego uzgodnienia	II - 4279
— Argumenty stron	II - 4279
— Ocena Sądu	II - 4281
W przedmiocie przydzielenia projektów RIG w EOG	II - 4284
— Argumenty stron	II - 4284
— Ocena Sądu	II - 4285
Ocena ogólna	II - 4287
— Argumenty stron	II - 4287
— Ocena Sądu	II - 4288

W przedmiocie zarzutu drugiego dotyczącego braku wykazania przez Komisję wystąpienia porozumienia naruszającego art. 81 WE i art. 53 porozumienia EOG	II - 4292
— Argumenty stron	II - 4292
— Ocena Sądu	II - 4293
W przedmiocie zarzutu trzynastego dotyczącego popełnienia przez Komisję błędu przy obliczaniu czasu trwania kartelu	II - 4295
— Argumenty stron	II - 4295
— Ocena Sądu	II - 4296
2. W przedmiocie żądania ewentualnego zmierzającego do stwierdzenia nieważności art. 2 lit. g) i h) zaskarżonej decyzji w zakresie dotyczącym skarżącej	II - 4300
Argumenty stron	II - 4300
Ocena Sądu	II - 4302
W przedmiocie kosztów	II - 4307